

Syndikalismen

INNEHÅLL

Rudolf Rocker om
syndikalistisk verk-
samhet i Tyskland

Staten och freden
av Albert Jensen

Till minnet av
Errico Malatesta
av Max Nettlau

Socialismen förr
och nu
av Augustin Souchy

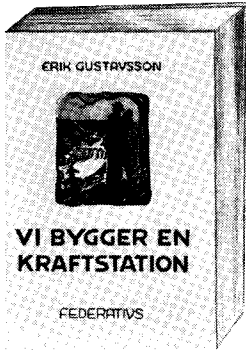
Demokrati och mot-
ståndsrätt
av Ivar Bergegren

200 miljoner kvinnor
av Marie-Louise
Bernkull

6

1947
Ärgång 8

Pris 75 öre

Pris 4: —, inb. 6: —

Pris 4: —, inb. 6: —

Pris 4: —, inb. 6: —

Böcker som man talar om!

Pris 6: —, inb. 8: 50

Ett litet bibliotek för varje hem av verkligt god arbetarlitteratur

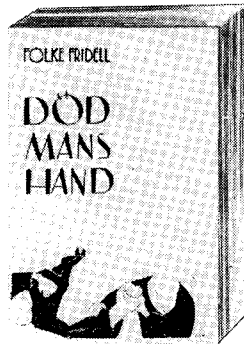
Pris 2: —, inb. 4: —

Vi kan ordna avbetalning - Tillskriv

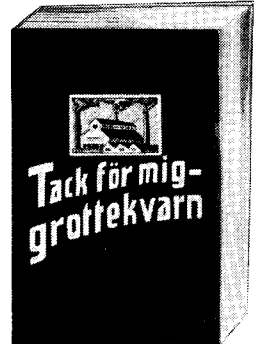
FEDERATIVS FÖRLAG
STOCKHOLM 1

Pris 4: —, inb. 6: —

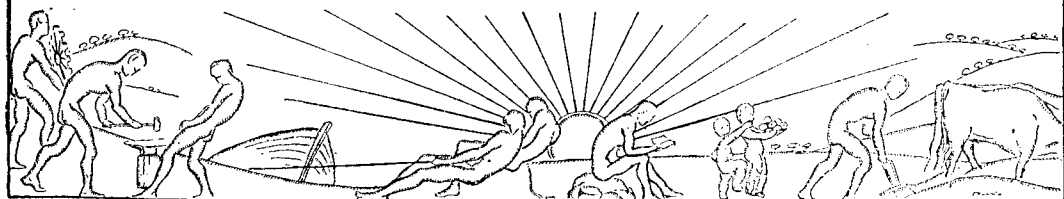

Pris 6: —, inb. 8: —

Pris 6: —, inb. 8: —

SYNDIKALISMEN

Rudolf Rocker om syndikalistisk verksamhet i Tyskland

I.

Det innebär icke någon auktoritetsdyrkan om vi betraktar Rudolf Rocker som den anarkosyndikalistiska rörelsens största nu levande gestalt, allenast ett nyktert erkännande av ett obestridligt förhållande. Rudolf Rocker har i en broschyr sammanfattat några reflexioner kring det aktuella läget i Tyskland och möjligheterna att där skapa en frihetlig rörelse.

Inledningsvis förklarar han, att han genom korrespondenser med gamla kampkamrater i Tyskland kommit till den övertygelsen, att förhållandena därstädes icke gör det möjligt att för närvarande återkalla till livet den gamla syndikalistiska organisationen (FAUD) i dess gamla form. Betingelserna därför saknas, vilket icke innebär att icke sådana betingelser kan skapas i en framtid. Det gäller nu framförallt att *finna en väg*, som gör det möjligt att arbeta sig upp ur den avgrund som man slungats ned i. Tidens onda har icke bara *en enda orsak* och därför ges det heller icke *ett enda medel* som med ett slag kan befria oss från allt ont. Ingenting kan vara mer ödesdigert än tron på *den absoluta sanningen*. Kritiska betraktelser till dagens elände blir ganska värdelösa om de icke åtföljes av praktiska gärningar. Inte heller vi syndikalister har något färdigt recept som kan göra allt gott igen, men var och en av oss kan

göra en personlig insats av värde. Ett historiskt skeende kan icke på förhand kartläggas och låter sig icke genomföras som ett teaterstycke på en scen. Det sociala livet kan aldrig avstämmas efter en enda ton. Alla försök som hittills företagits i denna riktning har ständigt ändat i ett fullkomligt misslyckande. Så som det icke finns någon absolut sanning, så finns det heller ingen absolut fullkomlighet. Det finns bara plats för en strävan efter ständigt bättre och fullkomligare former för vår samhällliga tillvaro som måste grundas på ständigt nya erfarenheter.

Det är nödvändigt att lufta ut alla gamla slagord som icke är till någon nytta. Till sådana hör det politiska begreppet om "vänster" och "höger" som icke längre svarar mot dagens verklighet. Att exempelvis inränga en diktatur och statstotalism som den ryska under begreppet "vänster" är komplett meningslöst, men som slagord är det brukbart för diktaturanhängarna till människornas vilseledande till förmån för en ny absolutism, ett nytt slaveri. En allsmäktigt statskapitalism enligt det ryska exemplet innesluter en sådan maktanhopning, som aldrig den gamla absolutismen kunde uppnå, och den kan bara innebära ett utplånande av alla gångna

tidens revolutionära erövringar. Den tål inga andra meningar än de egna och stämplar alla andra som högförräderi. Den kräver en polisapparat som krossar all frihet. Också ärkedmagogen Goebbels slungade de preussiska junkrarna i ansiktet: "Kom ihåg, mina herrar, att vi står till vänster!" En diktatur kan icke skänka frihet, den kan allra högst skänka alla samma ofrihet. Föreställningen om den "socialistiska diktaturen" som endast varande provisorisk är grundfalsk. Här passar Proudhons ord in: "Varje provisorisk regering bär inom sig den outtalade önskan att göra sin maktställning permanent."

Roeker bekänner sig till den uppfattningen, att FAUD som det organiserade uttrycket för den tyska syndikalistiska rörelsen, egentligen aldrig fyllde den praktiska uppgift man hopats av den. Även då den stod på sin höjdpunkt och räknade 150.000 medlemmar, var den en försvinnande minoritet inom den tyska arbetarklassen. Självständigt socialt handlande var knappast möjligt. Den tog visserligen redligt del i de sociala striderna, men krafterna räckte inte till för en djupare påverkan av den tyska arbetarklassen. För dagen skulle ett återupplivande av FAUD samla ännu mindre skaror och en självständig syndikalistisk fackföreningsrörelse skulle ha ännu mindre möjligheter att åstadkomma något positivt. FAUD:s största insats var dock att den genom sin press, föredrag och bokgillena kunde sprida frihetliga idéer i långt större omfattning än någonsin dittills varit möjligt i Tyskland. Ett sådant kulturarbete är i dag den mest trängande uppgiften för de syndikalistiska krafterna.

Man står i dag inför problem som endast kan lösas internationellt och måste lösas internationellt om världen skall kunna undgå en förintande katastrof. Man talar i dag mycket om en kommande världsfederation. Detta problem är långt ifrån klarlagt, men vad än den ene eller den andre kan lägga i detta begrepp, så måste det grundligt förberedas och leda till att alla folk får åtnjuta dess förmåner i lika grad. Federalismen är en form av politisk och social sammanslutning som ger varje ansluten folkgrupp rätt till självförvaltning av egna angelägenheter och där alla ömsesidiga förhållanden mellan de enskilda delarna regleras

genom frivilligt ingångna överenskommelser, vilka har tillvaratagandet av allas intressen till uppgift och garanterar alla deltagarna lika rättigheter.

Den första förutsättningen för en kommande världsfederation är ett federerat Europa, och ett federerat Europa är blott möjligt om det i varje land utvecklas federativa inrättningar, vilka i det lilla förverkligar vad man vill nå i det stora. En federation av de europeiska folken är i dag den enda framkomliga utvägen ur dagens kaos till frihet. De bästa huvudena i varje land förstår i dag, att endast ett federerat Europa kan inspirera till en världsfederation och att blott på denna grundval kan de nationella staternas maktpolitik övervinnas, den politik som lett oss från den ena avgrunden till den andra. På ett federerat Europa måste i dag alla sociala strävanden inriktas. Den som motsätter sig denna nödvändighet och medvetet eller omedvetet gör sig till redskap för nya maktsträvanden, bevisar endast att han ingenting har lärt av den största av alla världskatastrofer och aldrig kommer att förstå det inre sammanhanget i det nuvarande skeendet. Utan det grundliga övervinnandet av varje maktpolitik, vilken legat till grund för alla stormakternas strävanden för erövrandet av hegemoni över Europa, är det lönlöst att tänka på en förändring av det gamla tillståndet. Stormakternas utveckling i Europa under den furstliga absolutismens tid ledde till det systematiska utrotandet av alla *lokala* rättigheter och friheter för att all makt skulle kunna sammanföras i den centralistiska staten. De sista fyra århundradenas historia är historien om storstaternas oavbrutna kamp om herraväldet i Europa, vilken kamp sedermera med den moderna kolonialpolitiken grep över på andra kontinenter. Genom denna politik blev det europeiska hushållningsområdet ständigt mera sönderstyckat och genom tullar, tariffer och hundrade andra åtgärder hindrat i sin naturliga utveckling. De båda världskrigen och deras fruktansvärda följder var de omedelbara följderna av denna politik, som förhindrar varje förnuftig utjämning.

I Tyskland, där den västliga liberalismens stora tankeströmningar aldrig fick insteg befremjades den statscentralistiska utvecklingen

av den från Lassalle och Marx stammande tyska socialismen som i centraliseringen av alla politiska och ekonomiska funktioner såg den första förutsättningen för ett socialistiskt samhälle. Det andliga inflytandet från denna lära förhjälpade det nazistiska äventyrarbandet till genomförandet av våldföringen av det tyska folket och dess överfall på Europa. Ty utan dessa andliga förutsättningar hade icke en sådan omvälvning varit möjlig.

Genom klarläggandet av det inre sammanhanget måste man bringa det tyska folket till nya vägar till ett socialt nybyggande på nya grundvalar. Gamla slagord och teorier hjälper icke här. Därför tror Roeker icke, att de tyska kamraterna exempelvis kan utträta något inom ramen av de gamla partierna. SEP (socialistiska enhetspartiet) går med alla medel in för en centralistisk tysk regering och försmår icke utnyttjandet av alla gamla nationalistiska slagord. Det måste bli en principiell motståndare till ett federerat Europa, så mycket mer som det helt är ett instrument i Kremls händer som synbarligen gått in för det gamla spelet om erövrandet av hegemoni i Europa. Där kan syndikalisterna ingenting utträta. De frihetliga idéerna behöver en egen rörelse men på en mycket bredare grundval än hittills. Det gäller inte att bara skapa en ny organisation för att inifrån denna anställa kritiska betraktelser över andras verksamhet. Vad vi behöver, säger Roeker, är ett *förbund av frihetliga federalister* för vilka det inte så mycket gäller att tid efter annan tillföra sammanslutningen nya medlemmar utan som så mycket mer är beslutna att utåt omsluta allt större och större områden och påverka allt vidare kretsar. Icke en sammanslutning för att isolera oss från omvärlden, utan en sammanslutning av våra splittrade krafter för att kunna påverka omvärlden. Därtill hör en egen litteratur och en egen press. Vi skulle behöva något liknande Krapotkins "Bund der Föederalisten" som Krapotkin samman med andra kallade till liv i Moskva efter sin återkomst till Ryssland. Sammanslutningen eftersträvade en federation av alla ryska folk på grundval av en fri socialistisk hushållning under uteslutandet av alla statskapitalistiska försök och diktatoriska åtgärder. Hela verksamheten var inriktad att verka utåt och särskilt dra

till sig människor som icke bara hade den goda viljan utan också besatte de nödvändiga kunskaperna och dugligheten. Tyvärr fick denna fruktbara verksamhet som så mycket annat ett brått slut med den bolsjevikiska diktaturens seger så att den icke kom ut över de första ansatserna. Men den riktning Krapotkin och hans vänner slagit in på var den enda gångbara väg som kunde leda till ett socialistiskt uppbyggande, ty den säkrade varje folkgrupp möjligheten att göra egna försök som kunde anpassas till de olika regionala betingelserna. Ty även de bästa framtidsplanerna måste först av provas genom praktiska försök innan de kan få en livsduglig gestaltning.

II.

Om socialismen överhuvudtaget är genomförbar, säger Roeker och talar om Tyskland, så kan detta blott ske genom en federation av fria kommuner (*Gemeinden*) som tar ödet i egna händer och lägger en grund för en ny social ordning, som genomsyrar alla det ekonomiska och samhälleliga livets förhållanden med etiska grundsatser som framförallt finner sitt uttryck i människans frihet och den ömsesidiga hjälpens solidariska bekräftelse och i social rättfärdighet för alla. En sådan kommunal-socialism är det enda medlet att förhindra politisk maktanhopning i händerna på små minoriteter och förhindra all maktpolitik. Den ersätter den centraliserade organisationen genom *association*, d. v. s. genom organisk samverkan mellan alla samhälleliga krafter. Genom praktisk och skapande verksamhet förstör den livets ödsliga uniformitet som vidlåder alla konstlat konstruerade sociala system. Kommunerna har möjlighet att anpassa sitt sociala liv till sin regionala omgivnings särskilda omständigheter och alla nya försök ger tillfälle till utmönstrandet av begångna fel för att ersätta dem med bättre metoder.

Roeker påpekar, att just nu har det tyska folket en möjlighet att omgestalta förhållandena efter en sådan linje. Det finns för närvarande ingen särskild regering i Tyskland i vars händer alla trådar löper samman. Men även om de makter, som för närvarande håller Tyskland ockuperat, skulle kunna övervinna sina stridigheter och skänka Tysklands folk en ny regering,

så kom det i alla fall att gå en lång tid innan denna kunde bli något mer än en skuggregering. Hela det sociala livet, säger Rocker, ligger för närvarande nästan helt och hållet i händerna på kommunerna, vilka under de nya förhållandena erhållit uppgifter, vilka tidigare var anförtrodda den centrala regeringen. Hela landets återuppbyggnad är i dag väsentligen beroende av kommunerna, då dessa bäst kan avgöra vad som under de nuvarande förhållandena är det väsentligaste, ändamålsenligaste och nödvändigaste. Detta är ett helt nytt tillstånd som kan bli av största betydelse för Tyskland och i vidare bemärkelse för hela Europa, om det blir riktigt förstått, för att föra människorna in på nya vägar till en fullständig nygestaltning av det sociala livet. Att skapa förståelse för detta förhållande och sprida insikt därom i bredast möjliga lager menar Rocker skulle vara en av de allra väsentligaste uppgifterna för de tyska anarkosyndikalisterna.

Vi skulle tro att han däri har rätt, att här öppnar sig ett perspektiv för en fruktbar och positiv verksamhet för våra kamrater, även om den icke följer den tidigare traditionella linjen. Här synes föreligga ett historiskt tillfälle som endast bjuds som ett sällsynt undantagsfall för den frihetliga socialismen att knyta an till, en historisk verklighet skapad av tillfälliga omständigheter. Centralregering finns ingen och kommunerna har av ödet pålagts uppgiften att bli nämnarna för det sociala samlivet. Ett tillfälle att permanenta denna av förhållandena genomförda decentralisering, att förankra den i ett kommande historiskt skede borde kunna inspirera alla verkliga frihetsvänner, som önskar att konkret förverkliga tanken på decentralisering. Det synes på visst sätt vara en analogi med vad som i Ryssland förelåg efter marsrevolutionen, då den tsaristiska centralmakten slogs sönder och samman och sovjet-tanken tog verklighetens form i arbetarsovjet, bondesovjet, soldatsovjet, då arbetarna gjorde sig självstyrda i verkstäder och fabriker, då bönderna blev självstyrande i byarna och soldaterna valde sina egna officerare. Att den historiska möjlighet som här förelåg för skapandet av en federativ samhällsform sedermera med våld undertrycktes av bolsjevikerna, det är en

sak för sig. Men här finns nu i Tyskland ett tillfälle till praktiskt arbete. Här är en uppgift som kan ge oanade resultat om de frihetliga, decentralistiska och federalistiska idéerna kan förkunnas med tillräcklig energi och klarhet, och den möjligheten kan icke få lov att obrukad kastas åt sidan.

Rocker menar, att de tyska syndikalisterna bäst kan utnyttja detta sällsamma historiska förhållande "om våra kamrater tar full del i det administrativa arbetet i kommunerna och försöka att praktiskt omsätta idéerna om en frihetlig och federativ socialism". Socialismen kan icke påtvingas ett land genom statsdecret utan måste växa fram organiskt ur kommunerna. Genom det positiva medarbetet i den kommunala verksamheten skulle syndikalisterna också förvärva sig rätt att bli hörda och vinna möjligheter att förverkliga frihetliga idéer.

Rocker förbiser icke det förhållandet, att kommunerna under århundraden stått under statligt förmynderskap och att de därför heller icke kan omvandlas i ideala samhällsinrättningar lika lätt som man vänder en hand. Icke ens en revolution kan med ett skapa ett ideal av kommunerna, men Messiastron att ideella förhållanden skall framspringa ur den kompletta förstörelsen är bara en tro som aldrig motsvaras av verkligheten. Rocker citerar Landauer: "Den som inte fattar socialismen som ett långt och mödosamt framåtskridande, förstår ingenting av den." I verkligheten finns det bara framåtskridande men aldrig ett fullständigt brott med det förgångna. Mera betydelsefullt än att vinna prestige för vår egen rörelse är hur långt vi genom vårt medarbete kan främja det gemensamma intressen. Det väsentliga är, att kommunerna för närvarande är de egentliga cellerna i vilka omgestaltningen av det sociala livet försiggår. I stället för att av en centralregering föreskrivas alla regler för handel och vandel tar människorna i kommunen sitt öde i egna händer. Regerandets konst avlöses, som Saint Simon sa, av tingens förvaltning.

I kommunen är det möjligt för varje samhällsmedlem med normal utrustning att få en översikt över all verksamhet inom det egna området och bilda sig en egen mening, vilket är omöjligt i de nuvarande nationalstaterna, vilket leder

till att alla angelägenheter överlämnas till yrkespolitiker vilka ofta mera tillvarata egna intressen än det allmännas. Genom den kommunala verksamheten kan man också effektivt uppträda emot faran för en statskapitalistisk diktatur, som alltid lurar.

Förutom att tillvarata möjligheten att genom den kommunala verksamheten påverka samhällsuppbyggandet i federalistisk och frihetlig riktning måste de tyska syndikalisterna också delta i återuppbyggandet av fackföreningsrörelsen. Det bör här anmärkas, att under nuvarande förhållanden ockupationsmakterna endast gett tillstånd till en enda fackföreningsrörelse, icke som förut flera. Till följd därav har syndikalisterna — även om de skulle velat — icke möjlighet att skapa egen organisation.

Fackföreningsrörelsen ställes i dag inför nya uppgifter i Tyskland. Som förutvarande medlemmar av den syndikalistiska organisationen betraktar Rocker det som en självklar sak, att syndikalisterna måste ta del i uppbyggandet av den fackliga organisation det är möjligt att bygga upp. Man får icke isolera sig. Och då fackföreningsrörelsen måste byggas upp på nytt efter så många års naziregim och krig måste den vara mottaglig för nya idéer om man har förstånd att predika dem. Med ren lönepolitik kan man icke uträtta mycket i det nuvarande Tyskland, ty där det ingenting finns, där har även kejsaren förlorat sin rätt — för att citera ett gammalt ordspråk. De fackliga organisationerna måste framförallt sysselsätta sig med återuppbyggnadsfrågorna, först sådana som angår det egna arbetsområdet.

Just syndikalismens konstruktiva idé om de fackliga organisationernas uppgifter för den produktiva verksamhetens gestaltning bör kunna vara fördelaktig och befrämja strävandet att tränga in i organisationerna och vinna uppmärksamhet för vår samhällssyn i allmänhet. Även upprättandet av Arbetarråd som representanter för enskilda industrier och produktionsgrenar kan här bli en fruktsam idé under förutsätt-

ning att dessa råd sysselsätta sig med sina tekniska uppgifter och inte låter missbruka sig för partipolitiska spekulationer. Fackorganisationer och Arbetarråd, vilka naturligtvis även måste omfatta tekniker av alla slag måste bli en av formerna för uppbyggandet av ett nytt produktionsväsen.

Även den kooperativa rörelsen skulle syndikalisterna intressera sig för. Peter Krapotkin förklarade en gång (1899) att genom samverkan mellan dessa tre rörelser skulle det vara möjligt att under en kritisk period kunna genomföra en social omgestaltning utan att vidta diktatoriska åtgärder eller statliga ingripanden.

Rockers mening är således framförallt, att de tyska syndikalisterna måste bli som jästen i en deg. De är icke många till antalet men de har vissa möjligheter att kunna åstadkomma ett grundläggande arbete om de har vilja, förstånd och energi att kasta sig in i ett konstruktivt arbete i kommunerna, fackföreningarna och den kooperativa rörelsen. Hans rekommendation till en sådan verksamhet är naturligtvis i hög grad bunden vid de säregna förhållanden som skapats genom och efter kriget. Dock synes det som om hans rekommendation av kommunal verksamhet skulle vara mindre bunden vid tillfälligheterna och de säregna tyska förhållandena och att den mera bottnar i en *principiell grundsyn*. I sökandet efter medel till att bjuda spetsen och småningom övervinna den nuvarande utvecklingen till allt större centralisering av statsmakten till statstotalism har kommunen för många reflekterande syndikalister kommit att framstå som ett av de få medel som står till buds. Strävande för utvidgat kommunalt bestämmande måste innebära en metod för decentralisering av statsmakten. Accepteras denna tanke ligger det nära till hands att acceptera deltagande i den kommunala verksamheten. Rocker har gjort det för sin del och det är sannolikt att de tyska syndikalisterna tänker som han.

Staten och freden

Av Albert Jensen

Kan man hoppas att genom staten eller ett internationellt förbund av stater, centraliserat i en världsstat eller decentraliserat i ett federativt statsförbund, freden kan tryggas för mänskligheten? Det är frågor som man ställer sig i dag.

Staten är ett uttryck för centraliserad maktutövning. Icke alla stater är lika maktfullkomliga. Bestämmanderätten är icke lika centraliserad i alla stater. Det är en väsentlig skillnad mellan en mera demokratisk stat, där det folkliga inflytandet har tillfälle att göra sig gällande i större utsträckning, och den totalitära staten, diktaturstaten, där en personlig diktator eller en maktklikk grupperad kring en centralfigur har bestämmandet och där saker och ting avgöres utan större hänsyn till samhällsmedlemmarna. I den senare staten finns blott ringa utsikter för ett fredsälskande folk att kunna påverka det politiska skeendet och diktatorn eller klicken kring honom avgör på egen hand om folkets miljoner skall kastas ut i ett förödande krig. I en sådan stat är freden högst otrygg. Det personliga maktbegäret, erövringslustan, driften att göra sig till herre över andra folk, tillfälliga personliga impulser, personlig hämndkänsla, och personliga intressen som ligger fjärran från intresset för den allmänna välfärden kan bli avgörande för frågan om krig eller fred. Den totalitära diktaturstaten är därför alltid ett hot mot freden som måste övervinnas och avskaffas och ersättas med andra styrelseformer för fredens tryggande. Ju mera demokratisk en stat är, ju större inflytande folket har på det politiska skeendet, desto mindre riskerar man som regel att freden blir kränkt.

Men även om en demokratisk statsform ger större trygghet för fredens bevarande, så är demokratin i och för sig ingen absolut garanti mot kriget. Om en politisk klick vid regeringsmakten grips av krigslust, om den grips av revanschtankar och hämndkänsla, viljan att ta hämnd för en tillfogad oförrätt, finns det alltid möjligheter även i en demokratisk stat för den styrande klicken att missbruka makten till nedtystandet av fredsvännernas röster genom fängslandet av deras talesmän, genom införandet av censur och mötesförbud. Detta nedtystande av oppositionen kan i sin ordning förenas med regeringens mobilisering av opinionsbildande faktorer såsom offentlig propaganda i press, radio och genom de partipolitiska organ regeringen kan disponera över, så att det, när kritiken först tystats, lätt nog kan skapas en chauvinistisk stämning bland folket. En lögnaktig eller snedvriden systematisk framställning av förhållandena, ett uppiskande av folkstämningen till hat på grund av verkliga eller inbillade oförrätter, en nationalistiskt uppiskad propaganda kan framkallas tack vare de resurser som står en regering till buds. Och så småningom kan ett innerst inne fredsviljande folk genom en styrande statsklicks demagogiska verksamhet drivas fram till en punkt, där det icke längre motsätter sig en krigisk uppgörelse utan offerar sig självt för något det tror vara folkets eller landets frihet. Finland är ett näraliggande exempel på hur även en demokratisk stat kan driva ett fredsälskande folk i krigets armar.

Om diktaturen gör staten till ett instrument med vars hjälp en maktklikk utan hänsyn kan driva ett folk ut i krig, så kan en demokrati visserligen bli ett hinder för en brottslig regerings krigspolitik men dock icke utgöra en avgörande garanti mot fredens våldförande.

Den makt staten har under den ena som den andra regimen är så omfattande, att den kan övermanna folkets fredsvilja och etablera krig för ett eller annat egoistiskt syfte. Själva den statliga organisationen av samhället utgör en ständig fredsfara därför att den alltid tillåter en maktklikk att trampa fredens intressen under fötterna. Staten är den egentlige organisatören av kriget. Staten berövar den civile medborgaren hans rätt att vägra krigsdeltagande,

gör honom till soldat och ställer honom därmed under domvärjo av en krigsrätt, som inte rygg tillbaka för att genom avrättningar av tredskande terrorisera det stora flertalet till att underkasta sig den maktägande klickens vilja. Den allmänna värnplikten, som förvandlar alla undersåtar till krigets slaktboskap, är ett verk av staten. Stat och regering blir ett samlat uttryck för den nationalistiska egoismen och antagonismen, för de nationalkapitalistiska intressemotsättningarna och de chauvinistiska drifterna till andra folks undertryckande och andra områdens erövrande för nationell vinning eller tillfredsställandet av nationellt maktbegär. Staten utgör alltid en fredsfara.

Frågan blir då, om man verkligen genom en samordning av staterna, vare sig detta sker i centralistisk form genom skapandet av en överstat över staterna eller i federativ form genom staternas sammanslutning i ett världsförbund kan trygga freden. Världsstaten såväl som världsförbundet av stater förutsätter båda, att de suveräna staterna avstår från suveräniteten. Världsstaten förutsätter de nationella staternas fullständiga uppgående i en överstat och därmed det fullständiga utplånandet av suveräniteten. Världsfederationen förutsätter åtminstone ett delvis avstående av suveräniteten.

Är det tänkbart att respektive stater, stora och små, skulle uppge sin suveränitet och uppgå i en världsstat? En världsstat som förutsättes övervinna kriget därigenom att det endast finns en världsstat som inte har någon annan världsstat att konkurrera eller föra krig med. Den historiska erfarenhet som inhöstats ger närmast vid handen, att så icke kan bli förhållandet. Åtminstone inte för närvarande. Om eventuellt några mindre stater skulle kunna vinnas för tanken, så finns det ingenting som tyder på att de stora staterna har någon som helst benägenhet att uppge sin suveränitet.

Om nationalstaten och dess regering är ett uttryck för den härskande klassens intressen i staten och har till uppgift att tillvarata och befrämja dessa intressen även gent emot andra nationalstater, så skulle ett uppgivande av den statliga suveräniteten innebära en självuppgivelse för att icke säga en självutplånelse

av respektive nationers härskande klasser, av respektive länders nationalkapitalistiska intressen. Och det finns ingenting som tyder på att dessa härskande klasser någonstades skulle vara i stånd att uppvisa en sådan självförnekelse. Den amerikanska kapitalismen har sina särintressen att bevaka och den brittiska dito har sina intressen, som gärna främjas genom att de tillvaratagas på de andras bekostnad. Det samma är förhållandet i dag med den ryska nationalkapitalismen, vilket till full evidens bevisas av den imperialistiska expansionspolitik den ryska regeringen bedrivit och bedriver efter krigets slut. Mellan de kapitalistiska staterna å ena sidan och mellan dessa och Ryssland å andra sidan föreligger kolliderande ekonomiska intressen och strävanden. Respektive statsorganisationer är redskap för denna storstaternas kolliderande politik och upprätthållandet av den statliga suveräniteten anses av alla storstater vara nödvändigt för främjandet av respektive nationalistiska intressen. Det "socialistiska" Ryssland ådagalägger ingen större mildhet eller återhållsamhet, ingen mindre aggressivitet i sin politik än de privatkapitalistiska länderna, snarare tvärtom.

Det "socialistiska" Rysslands uppträdande i den storpolitiska konserten har i själva verket icke stärkt fredssträvandena, eller utsikterna till fred. Ett land av den storleksordning Ryssland representerar borde — om det verkligen varit socialistiskt och icke statskapitalistiskt, som nu är förhållandet — kunnat öva ett välgörande inflytande på den mellanfolkliga politiken och möjligheten att skapa fred. Men den ryska statskapitalismen har alstrat en nationalistiskt och egoistiskt underbyggd politik som tar sig uttryck i expansionssträvanden med underläggande av angränsande områden och länder, vilket icke kan verka fredsbefrämjande. Därtill kommer att ett "ideologiskt" irritationsmoment tillförts världspolitiken. Ryssland kallar sig socialistiskt men är statskapitalistiskt. Ingen regering låter längre bedra sig av den falska etiketten, men likväl representerar Ryssland en "ideologi" och ett produktionssystem till vilket den amerikanska kapitalismen isynnerhet är bestämd motståndare. Här sättes statskapitalism mot privatkapitalism. Och

Ryssland eftersträvar att utbreda det statskapitalistiska systemet medan Amerika å sin sida ser en fara för privatkapitalismen i statskapitalismens framträngande. Denna motsättning till alla de andra komplicerar och tillspetsar ytterligare de mellanfolkliga förhållandena och gör det ännu osannolikare att freden skall kunna tryggas av de rivaliserande staterna och statssystemen.

Det efter första världskriget bildade Nationernas Förbund förmådde icke försona de länder som sammanslöt sig i denna världsorganisation av stater. Intressesättningen och antagonismen växte tills Nationernas Förbund exploderade i andra världskriget 1939. Efter det andra världskriget skapades Förenta Nationerna, liksom sin föregångare en sammanlutning av "soveräna" stater. FN har icke varit framgångsrikare än NF i strävan att trygga freden och slita tvisterna utan krig. Inom FN:s sköte har utkristalliserats tvenne maktblock som sig emellan redan nu för ett hotfullt språk och i stället för forna tiders sabelskrammel hotar varandra med atombomber.

Just denna för fredens bevarande så hotande spänningen mellan staterna, storstaterna isynnerhet, anser man tala för önskvärdheten av en överstat eller världsstat. Tanken är logisk nog men har ingenting med den nuvarande verkligheten att göra. Ryssland känner sig hotat av plutokratierna. De privatkapitalistiska länderna känner sig hotade av det statskapitalistiska maktblocket bakom Ryssland. Varken Amerika eller Ryssland går med på att avstå från den egna maktapparaten eller underkasta sig en internationell maktapparat. Och det stora flertalet av andra länder av första och andra storleksordningen intar samma ståndpunkt.

Man föreställer sig då, att en federalistisk ordning skulle gå lättare att genomföra. Medlemsstaterna skulle avstå från en del av sin suveränitet och deras ömsesidiga förbindelser skulle skötas av en federal världsregering. Den nationalistiska maktpolitiken skulle därmed ersättas med en federal världsstyrelse. Men det centrala även med en sådan ordning blir, att det måste skapas en internationell militärapparat medan medlemsstaterna avrustas. Men det

är just denna begränsning av den nationella suveräniteten man icke accepterar bland storakterna. De maktägande grupperna vill icke avstå från sin makt, varken när det gäller inrepolitiska förhållandena eller utrikespolitiken.

Förslag har också framlagts om genomförandet av vissa förändringar i FN:s stadga, exempelvis avskaffandet av vetorätten som visat sig vara så hindersam för fattandet av beslut och näendet av resultat. Men sådana förslag stöter återigen på samma hinder: ovilligheten att avstå från den nationella suveräniteten. Denna suveränitet hänger man så mycket ivrigare fast vid som man är rädd för att ett avstående från densamma skall kunna göra det möjligt för FN att i framtiden exempelvis bruka den internationella våldsmakt, med vilken FN i så fall måste utrustas, till ingripande i den inre samhällsordningen i ett land under förevändning att den utgör en fara för freden. Att man således skulle kunna riskera exempelvis ett ingripande av de privatkapitalistiska staternas flertal mot den ryska samhällsordningen. Därför släpper man inte suveräniteten och därför avstår man inte från den egna krigsapparaten till förmån för nedrustning eller avrustning.

Inom socialistiska kretsar har man alltid tänkt sig, att krigsrisken mellan de nationella staterna skulle försvinna när socialismen allmänt blev genomförd i de olika länderna. Denna tro ansluter vi oss också till men med den högst betydande skillnaden, att det blir verkligt socialistiska samhällen som skapas, vilket först och främst måste innebära, att det icke blir statskapitalistiska samhällsordningar. Den sorts statskapitalism, som i Ryssland går under namn av socialism, är minst av allt en fredsgaranti. Medan de nationalkapitalistiska intressena i de privatkapitalistiska staterna, vilka särskilt under de senaste århundradena varit orsak till krig, är splittrade, så är de nationalkapitalistiska intressena i statskapitalistisk stat (s. k. statsocialistisk) samlade i en gemensam nervknut: hos regeringen. Hos privatkapitalismen måste de splittrade kapitalistiska intressenterna utifrån söka påverka regeringarna att föra en expansionspolitik i deras intressen, medan i den statskapitalistiska (s. k. statsocialistiska) ordningen regeringen själv direkt representerar

ifrågavarande nationalkapitalistiska intressen och gör dem direkt till föremål för sin utrikespolitik. I denna statsform kommer därför intressemotsättningen till andra stater direkt till uttryck genom regeringens verksamhet, vilket icke minskar utan i stället ökar den politiska spänningen och därmed ökar krigsfaran.

Man kan då visserligen anföra, att om alla stater samlades exempelvis under det ryska statsförbundet och uppginge i detta förbund, så skulle ingen rivalitet med krigsfara uppstå inom detta statsförbund. Detta synes också vara logiskt. Men eftersom detta å ena sidan måste leda till förintandet av all frihet och demokrati och därför icke kan rekommenderas som någon lösning, och å andra sidan endast kan förverkligas genom krig, genom att det ryska statsförbundet bekrigade och besegrade alla andra stater, och det just var kriget som skulle övervinnas och förhindras, så kan detta icke heller ur den synpunkten rekommenderas som någon lösning. Ty i så fall hade man egentligen icke haft någon anledning att motsätta sig det av Hitler påbörjade erövringskriget, vilket också hade till syfte att samla alla länder under tysk-nazistisk överhöghet, och därmed upphäva de nationalistiska motsättningarna och den statliga suveräniteten. Men det var fred och frihet vi ville, icke flera krig och diktatur.

Det är icke folken som fruktar varandra. Det är icke folken som tar initiativ till nya rustningar och omhuldar militarismen, det är staten (som icke är detsamma som folket eller samhället), det är regeringarna, de politiska maktägarna i de olika länderna som fruktar varandra och förbereder krig. De behöver militarismen. De behöver den dels som ett våldsinstrument mot folket för att underkiva eventuella resningar och de behöver militarismen därför att de fruktar överfall utifrån. Militarismen i sin nuvarande form är en produkt av stats- och regeringssystemet. Militarismen fostras också av nationalismen, som främjas av staten, men blir i sin ordning orsak till mera nationalism, chauvinism, krigsstämning och krig mellan staterna. Gör man det tankeexperimentet, att statsorganisationerna försvunne, så är det visserligen möjligt att tänka sig sammanslutningar av gangster som militärt utrustade kunde oroa samhällslivet, men det är icke tänkbart att man

utan statstväranget skulle kunna uppbåda ett lands alla krafter och människor till ett krig och ännu omöjligare är det att tänka sig jordens hela befolkning uppdelad i tvenne varandra bekrigande hälfter. Det moderna kriget är en produkt av den moderna staten och inget gangsterband i världen skulle kunna åstadkomma ens hundratusendedelen av den förödelse som staten åstadkommit under världskriget. Det privata gangsterbandet kan man rå på och övermanna, men nu gäller det att rå på och övermanna gangsterbandet staten, som är krigets organisatör och anstiftare.

Statens officiella uttryck och institutioner: Regeringen, politikerna och statsbyråkratin vill inte släppa militarismen. De vågar det icke heller därför att de ömsesidigt misstror varandra och fruktar att bli överfallna och våldförda av varandra. Den statliga mentaliteten är icke fredens, den är krigets. Vi kan icke se någon möjlighet att genom staterna eller de statliga organen kunna skapa fred på jorden. Folken vill fred, men de människor som kommer i besittning av statsmakten tänker först och främst på den egna statens anseende, ära, makt, inflytande, fördelar och intressen. De blir maktmänniskor, icke fredsmänniskor. De är också vana att när det skall bringas offer i kriget, så är det icke de maktägande översåtarna utan de maktlösa undersåtarna som blir offrade. Översåtarna placerar sig icke själva i farozonen.

Så länge mänskligheten tror, att den stat som organiserar kriget skall skapa fred i världen, den stat som representerar antagonismen, som av tradition är det nationella rövarbandets redskap till överfall och plundring, så länge kommer kriget alltid att dominera över freden.

Vi vill icke absolut förneka möjligheten av att staten efter en längre tids evolutionärt inflytande skulle kunna modifiera sin karaktär och en gång i en avlägsen framtid kanske också kunna inkopplas som ett instrument i fredssträvandena, men då kan detta icke ske på annat sätt än att folkliga freds viljande krafter utanför den statliga apparaten, ofta i strid med staten, övar inflytande på staten och påverkar den för freden. Men att hoppas fredens säkerställande av den nuvarande staten är så långt vi kan se en grundlös och fåfång tanke.

Så länge människorna sätter sitt hopp till staten, kommer de att bli bedragna, och därför blir detta hopp något som förhindrar folken att själva ta fredens sak i egna händer. Sammalunda så länge människorna tror att en sammanslutning av stater som kommer till stånd under namn av Nationernas Förbund eller Förenade Nationerna skall kunna säkerställa freden och att det bara gäller att visa tålmod och hoppas — så länge blir denna tro en faktor som hindrar folken att genom folkliga initiativ och folklig verksamhet ta itu med krigets övervinande.

För den större delen av mänskligheten står väl FN för närvarande som det sista fredshoppet. Det bär oss därför känslomässigt emot att argumentera emot tron på FN. Men förnuftsmässigt kan vi icke se någon möjlighet till världsfred genom FN. Och så länge människorna tror, att de skall räddas från ett nytt världskrig genom en institution som är dömd att misslyckas, så länge blir denna tro till men för freden och ett hinder för att människorna söker sig andra vägar.

För vår del kan vi inte ha något emot att fredsörelserna söker påverka FN genom att påverka respektive länders regeringar när det blott sker under klar förståelse och under betonande av, att respektive regeringar måste ut sättas för ett folktryck, som driver dem att föra en politik för fredens säkerställande. Och att fredsörelserna samtidigt tar del i varje verksamhet som eftersträvar att förändra statens inre karaktär, att minska den statliga centraliserade makten till ett minimum, att således söka åstadkomma en decentralisering av regeringens makt till bestämmande över människorna, vilken centraliserade makt är en fara för freden redan genom sin blotta existens. Som politisk institution måste staten angripas genom utvidgandet av den kommunala självbestämmanderätten, vilket politiskt kan leda till söndersprängandet och överflyttandet av den väsentliga makten till kommunerna, vilka mera direkt står under folkets inflytande och därför lättare kan påverkas. En sålunda decentraliserad stat eller samhälle kan icke ha plats för en maktfullkomlig regering som på egen hand bestämmer över samhällsmedlemmarna. En rege-

ring eller styrelse i ett så decentraliserat samhälle blir mera ägnad till fredsredskap. Men det gäller således först och främst att skapa en levande, aktiv och alltid vaksam fredsörelse hos folkens massor, en opinion som regeringen eller styrelsen tvingas att följa. Det är således först och främst folken som skall sättas i rörelse, och det är först när denna folkrörelse blivit ett faktum som man kan ställa regeringarna under folkens andliga och moraliska påverkan och kontroll. Det är icke ovanifrån genom regeringarnas initiativ man kan vänta en förändring av nuvarande förhållanden, det är nerifrån genom massornas initiativ och samlade påverkan freden en dag skall kunna tryggas.

Säkerligen skall många invända, att om regeringen behöver ställas under folkets kontroll och påverkan, så finns det den vanliga vägen för detta, nämligen genom de allmänna valen.

Gent emot detta måste det å andra sidan sägas, att denna väg nu prövats i århundraden utan att den lett till resultat. Felet med denna metod är, att när folket väljer sig politiska representanter, väljer det sig i själva verket politiska förmyndare, vilka å ena sidan tillväler sig makten över folket och gör sig folket underdånigt och å andra sidan tillsätter den regering som organiserar militarismen och organiserar kriget och för den politik som oavbrutet leder till nya krig. Den politiska representationen bär icke fram folkets fredsörelse så att den blir omsatt i praktisk mellanfolklig freds politik. Bristen i systemet må ligga var som helst, men faktum är i alla fall detta.

Därför kan man icke nöja sig med de gamla vägarna till påverkan. Det måste andra metoder till och den direkta aktionens väg måste beträdas. Man får icke begränsa sig till blotta opinionsyttringar, man måste vara beredd på att förmå regeringarna föra freds politik även om det strider mot regeringarnas egen inställning. Man måste således vara beredd att med alla de medel som kan stå till buds genomföra en freds politik även om det skall ske i kamp med den egna regeringen. Den gamla tanken om de arbetande massornas internationella aktioner, kulminerande i generalstrejken, måste återupplivas, måste åter levandegöras hos den internationella arbetarklassen.

Är den möjlig att genomföra? Här gagnar det icke att som strutsen stieka huvudet i busken för att slippa se verkligheten i ansiktet. Och denna verklighet är, att för närvarande är möjlighet till internationell samling av arbetarklassen liten, därför att respektive arbetarorganisationer i största utsträckning under de senaste decennierna förlorat sin självständighet och blivit redskap i regeringspolitiken. Detta är naturligtvis först och främst en sanning beträffande diktaturländer, sådana som Ryssland och dess vasallstater i Östeuropa. Det skulle för det första vara en komplett orimlig tanke att vänta att exempelvis den fackföreningsinternational, till vilken numera även de ryska arbetarna är anslutna, skulle utfärda en paroll om internationell generalstrejk mot ett krig i vilket de ryska maktägande finner fördel att ta del. Icke förr än det ryska samhället förändrat karaktär i sådan grad att de ryska arbetarmassorna har möjlighet att uppträda självständigt och besluta om fredsaktioner även mot den egna regeringens vilja kan en internationell fredsaktion från en samlad arbetarklass sida vara tänkbar. Detta är den tragiska sanning man inte kan komma bort ifrån och som gör situationen så kritisk. Ett helt annat förhållande inträder så snart Ryssland blivit omvandlat till en demokrati som möjliggör arbetarnas självständiga uppträdande.

Det uppträder för närvarande en betydande grupp fredsvänner som kallar sig federalister och som eftersträvar en staternas världsfederation, världsregering och världslagstiftning om de mellanfolkliga angelägenheterna. Det gäller således ingen världsstat men en federativ sammanslutning mellan staterna för krigets övervinande. Men då de rimligt nog räknar med möjligheten att Ryssland icke kommer att ansluta sig till en sådan världsfederation, så förklarar de att världsfederationen måste komma till stånd även om Ryssland icke omedelbart ansluter sig. Dörren för dess inträde skall dock ständigt stå öppen. Men även detta förutsätter ju uppgivandet av den statliga suveräniteten som ingen storstat är villig att avstå ifrån.

Det är svårt att se hur detta projekt skall kunna lösa problemet. Kommer en federation till stånd utan Ryssland uppnår man knappast

något mera än det som redan existerar: man får tvenne maktblock. Ryssland blir stående utanför som ett fristående makteentrum och potentiellt krigförande part. Till Ryssland slöt sig naturligtvis dess nuvarande vasallstater. Det blev det ena maktblocket. Det andra skulle då konstitueras kring västmakterna. Sannolikt blev en rad småstater stående utanför de båda maktblocken av fruktan för att komma i ett ödesdigert motsatsförhållande till Ryssland. Det blev då icke den eftertraktade världsfederationen.

Man menar väl att den sammanslutning som är teoretiskt tänkbar (men knappast sannolik) skulle komma att bli så mäktig att ingen annan gruppering eller enskild makt skulle våga sig på ett angreppskrig och man skulle då likväl ha uppnått fredens trygghande.

Under alla omständigheter lever vi nu och för oöverskådlig framtid i en värld uppdelad i nationella stater, en värld där de mellanfolkliga förhållandena måste regleras med de nationella staternas regeringar som mellanhand, även om dessa skulle sammansluta sig i en världsfederation. Sociala revolutioner är tänkbara, men inom överskådlig tid kommer heller icke dessa ut över eller förbi den territoriella staten. De fredssträvande krafterna måste då på det ena eller andra sättet mobilisera det fredsviljande folket för att tvinga regeringarna att hålla fred. Erfarenheten har visat att parlamentarisk påverkan icke är tillräcklig. Folket måste ständigt vara redo till utomparlamentariska aktioner för att hålla regeringarna under sin kontroll. Med eller utan världsfederation måste det mellanfolkliga samarbetet och den internationella solidariteten bli en verklighet för krigets förhindrande. Nedbrytandet av alla de nationalistiska krafter som står i vägen för internationell samverkan och förbrödring måste komma till stånd parallellt med en positiv internationell samverkan efter ekonomiska, politiska, kulturella linjer. Den internationella kooperationen måste göras till ett mäktigt redskap för ekonomisk internationell samverkan. Solidarisk samverkan mellan arbetarrörelsens olika förgreningar måste ges nytt liv. Internationellt samarbete mellan alla vetenskapliga, konstnärliga, kulturella, tekniska, industriella, hantverksmässiga, religiösa, humanistiska och andra sam-

Till minnet av Errico Malatesta

Av Max Nettlau

De som deltagit i anarkismens internationella liv någon längre tid tillbaka kommer alltid att ha vid sin sida Malatesta som en äldre men ständigt aktiv och modern stridsman. Ty Malatesta var med i den mest avancerade rörelsen ända sedan våren 1871, då Pariskommunen gjorde mycket för att förmå honom att gå in i det mest förföljda och djärvaste av alla framstegspartier, till våren 1932, då han under pauserna i sin dödliga sjukdom alltjämt uttryckte intresse och hopp för alla goda mål och väntade så ivrigt att vara med oss ännu många år, ivrig och obruten i själen och rik på mognad och erfarenhet.

Sextiätt år av intensiv kamp för vilken sak

manslutningar kan bli redskap till främjandet av solidaritet mellan folken. Den nationalistiska andan måste målmedvetet brytas ned och ersättas med världsmedborgarskapets anda. Nya vägar måste beträdas och nya medel måste finnas för trygghandet av freden. Ingen nederlagsstämmning får tolereras, ingenting får betraktas som omöjligt. Och likväl måste vi vara medvetna om, att så länge det finns stat och så länge det finns rivaliserande maktblock befinner sig freden ständigt i farozonen. De folkliga fredskrafterna måste skaffa sig avgörandet, och avgörandet beror på den vaksamhet och beredskap hos fredens egna folkmassor som kan åstadkommas. Freden får man inte till skänks. Den måste man kämpa för, liksom för friheten.

som helst är något sällsynt. För den alltjämt begränsade kretsen av anarkister är det praktiskt taget något enastående och torde förtjäna en återblick och en analys, även där det personliga intresset för denna enastående renhjärtade, hängivna, alltid aktiva, mycket intelligenta, dristiga och modiga och samtidigt milda och vänliga personlighet är ringa.

Född i det gamla kungariket Neapel och i den livliga landsortsstad, som nu intar platsen för romarnas berömda Capua, bevittnade han ända från barndomen Garibaldi's strider i dessa trakter, absolutismens fall och tioårsperioden 1860—70 med alltjämt mycken aktiv liberalism, republikanska konspirationer, ett nationellt krig och växande socialt elände. I lyceet med grundval av gammal klassisk tradition drömde han om en ideell social republikanism, djärva tyrannmord och frihetsstrider för att avskaffa eländet och det sociala förtrycket runt omkring honom. En kort tid hoppades han på Mazzini, men socialistrevolten i Paris, Kommunen, fascinerade honom. Just då träffade han, som var medicine studerande och redan stred med i de republikanska studenternas demonstrationer, varigenom han för första gången kom i fängelse, en ung jurist, Carmelo Palladino. Denne var fullt förtrogen med Bakunins idéer och med striden mellan de auktoritära och de frihetliga inom Internationalen. Hans argument övertygade Malatesta, som gick in i den stora neapolitanska sektionen av Internationalen.

Denna sektion hade speciella sektioner inom olika yrken, syndikat, anslutna och omfattade också ett antal studenter, Malatestas vänner, och var centrum för Internationalens förgreningar i Södern. Den upplöstes plötsligt av regeringen i augusti 1871, och även Malatesta blev föremål för förföljelse. Den måste fortsätta i hemlighet, vilket skedde effektivt tack vare dess inre kärna av kämpar, Alliansen, Bakunins personliga kamrater. Den rekonstituerades vintern 1871—72 som Federazione Operaia Napoletana (Neapolitanska arbetarnas federation). Dess "förbundssekreterare" var Malatesta, alltjämt student, och dess tryckta program, undertecknat av honom är hans första kända publikation. Det kombinerar de väsentliga grund-

dragen i Internationalens principer, sådana de formulerades 1864, och Bakunins idéer, sådana de uttrycks i hans korrespondens med de förtrogna italienska kämparna. Anarkismen formuleras i detta offentliga program av ett samfund, som måste uttrycka sina idéer i en icke-demonstrativ form för att undvika undertryckning, genom en sats, som säger: "En förening, association och federation av individer och samfälligheter måste vara frivillig nerifrån och upp." Detta är identiskt med den fria associationen av arbetare, industriella och agrikulturella, och den fria federationen av dessa enheter, som bildar en organism, samordnad från botten till toppen, vilket innebär frånvaron av varje central makt, staten, som bestämmer allt ovanifrån.

År 1872 blev den unge Malatesta en av de sex medlemmarna i den nya italienska federationens kommission. Han samarbetade med Bakunin och andra i Zürich för att reorganisera den inre kretsen av anarkister, först bildad av Bakunin 1864, och inkallade i september 1872 *socialrevolutionärernas allians*. Och han var delegerad på den internationella kongressen, som hölls i St. Imier (?) i schweiziska Jura, den kongress som proklamerade motstånd mot den autoritära gruppen inom Internationalen, inspirerad och ledd av Marx.

År 1873 blev han häktad för nära två månader, när han deltog i den italienska kongressen i Bologna. Han var tillsammans med Bakunin, som förberedde sig att resa till Barcelona i sällskap med Malatesta för att ta del i den väntade spanska revolutionen, och han blev nu häktad för sex månader. Under dessa omständigheter kunde han inte längre fortsätta sina medicinska studier utan måste ta tillfälligt arbete under flera år, lektioner eller kroppsarbete, när han inte satt i fängelse, tills han 1881 i London lärde sig en mekanikers yrke. Så småningom specialiserade han sig som elektriker, arbetade för egen räkning, med egna verktyg, i liten skala och skapade sig sålunda en blygsam och torftig men självständig tillvaro. Han arbetade på detta sätt så sent som 1927, då han var 73 år gammal och hans sista tidning hade indragits. Först när Mussolinis polis omringade varje hus, där han gjorde installationsarbete eller reparationer, och trakasserade och

skrämdde alla, som gav honom arbete, måste han ge upp denna sysselsättning.

När han kom ut från fängelset 1874, hade hans italienska kamrater och Bakunin beslutat förbereda en allmän revolt. Han var med på saken och vidtog förberedelser för södra Italien. Av olika skäl misslyckades rörelsen, men Malatesta hade gjort *sin* del. Han fattade posto i de apuliska bergen och trotsade med vapen i hand staten och myndigheterna i flera dagar. Något senare blev han häktad och hade nu att motse en långvarig juridisk "affär".

Först ett år senare, i augusti 1875, kom målet före och ledde till frikännande. Därefter besökte han Bakunin för sista gången, företog en resa till Spanien för att söka befria en kamrat, som var i fängelse, och började därefter en omfattande offentlig propaganda i Neapel.

I mars 1876 kom den privata konferens i Rom till stånd som började reorganisera Internationalen, som skakats genom år av förföljelse. Den ridderlige Malatesta försökte två gånger förena sig med serberna i kriget mot turkarna, men han stoppades och återsändes till fosterlandet. Tillsammans med Cafiero och Covelli diskuterade han därpå anarkismens ekonomiska grundlinjer. De beslöt, åtskilliga år före Krapotkin, att ersätta den kollektivistiska metoden för distribution och lön med den kommunistiska. Den *kommunistiska anarkismen* godkändes därpå på deras förslag av den italienska kongress, som hölls i hemlighet i oktober i bergen nära Florens. Härefter deltog Malatesta i den internationella kongressen i Bern i Schweiz och började därpå förbereda den allmänna sociala resningen i Italien som planerades för 1877. Den planerade omfattningen och formerna för denna revolutionära ansträngning var helt olika mot vad som verkligen inträffade, när rörelsen på grund av en underordnad deltagares förräderi måste sättas igång för tidigt under de mest olyckliga omständigheter och slutade med häktningen av hela den väpnade ledningen i Matese-bergen i april 1877. Malatesta satt därpå i fängelse ända till augusti 1878, då alla blev frikända efter en lång process. Men han kunde inte längre stanna kvar i Italien, då han hotades av internering, och han reste till Egypten på hösten 1878.

Detta är hans livs rytm under dessa åtta år, och varje följande period av åtta år är en kedja av liknande planer och försök, propaganda och agitation, förföljelser, utvisningar och fängelser. Men där finns en fascinerande omväxling i verksamheten och stora växlingar beroende på miljön, motståndarelementen och deras krafter. Det är alltid osjälviska strider som ibland slutar med yttre nederlag men som alla kvarlämnar märken efter de progressiva rörelserna under de femtio år, som följde på den ovan skisserade första perioden.

Från början till slut levde hos Malatesta tron och hoppet på möjligheten av revolutionär handling vilket psykologiskt kanske var ett arv av hans intryck av de stora förändringar, som genomförts i Italien under nittonde århundradet till 1870 genom all sorts propaganda, organisation, konspiration, individuell och kollektiv aktion. Denna tro och detta hopp dör aldrig, upprätthålles ständigt, och under sin sista ödesdigra sjukdom i mitten av maj 1932 uttryckte han dessa känslor i ett brev till Bertoni i följande ord: "Uppriktigt sagt, när man har drömt och hoppats så mycket, är det smärtsamt att behöva dö just nu, då måhända väntade händelser förestår." Detta betyder, liksom de flesta av hans brev dessa sista år, så vitt jag känner till dem, att hopp om det fascistiska systemets fall livade honom in i det sista. Så hoppades han ständigt och gjorde ständigt förberedelser för den sociala revolutionen är i förväg. I sin orubblighet i tro och strävan var han fullt jämbördig med Mazzini, som ända från det senare tjugotalet till sin död 1872, d. v. s. mer än 40 år, hoppades och arbetade för *sina* ideal med samma allvar och intensitet.

För övrigt hade Malatesta den övertygade fritänkarens klara, realistiska, rationalistiska anda. Vad han skriver är alltid kristallklart liksom fallet var med hans tal, privat eller från talarstolen. Enkelhet och finess, skarp iakttagelseförmåga och logik är kombinerade liksom anspråkslöshet, fasthet och total avsaknad av överflödiga, frasrika utveckningar.

Utom några få mycket populära och vitt spridda ströskrifter, särskilt de propagandistiska och uppfostrande dialogerna *Mellan arbetare* (Fra Contadini 1884) och *På kaféet*

(Al Caffée, 1902), förekommer de flesta av Malatestas skrifter i åtskilliga stora tidningar och revyer, utgivna av honom själv, och i ett otal artiklar etc. i en mängd anarkistiska tidningar från 1872 till 1932. De tidskrifter, som Malatesta gav ut, blev snart rörelsens huvudorgan, rika på material, och inledde i allmänhet efter perioder av depression och splittrade ansträngningar, en ny start,

De var: *La Questione sociale* (Den sociala frågan) i Florens, som bekämpade avvikelserna åt parlamentarism och sökte reorganisera den italienska grenen av Internationalen. *La Questione sociale* i Buenos Aires, 1885—1886, icke åtkomlig i Europa, *L'Associazione* (Associationen) i Nizza och London (10 oktober 1889—23 januari 1890, sju nummer) arbetade för en ny International, *L'Agitazione* i Ancona var en veckotidning och fortsattes efter Malatestas arrestering i januari 1898 av andra. Efter att ha flytt från deportering på en ö i Medelhavet var han under avsevärd tid 1899—1900 utgivare av en veckotidning *Questione sociale* i Paterson, New Jersey, USA som kom ut där sedan den 15 juli 1897. Under följande år satte han sin stämpel på flera kortlivade publikationer i London. Återkommen till Ancona utgav han veckotidningen *Volontà* (Viljan) från den 8 juni 1913, men hans direkta verksamhet avbröts av generalstrejken och resningen i Ancona och Romagna, "den röda veckan", i juni 1914, som tvang honom att än en gång ta sin tillflykt till London.

Vid denna tid måste han smugglas ombord på en italiensk ångare i Cardiff för att få lämna den engelska tillflyktsorten. Han måste resa incognito till Genua, där hela den arbetande befolkningen firade hans ankomst, stoppade allt arbete i hamnen och tog emot honom i triumf (slutet av december 1919). Därpå grundades i Milano en daglig tidning, *Umanità Nova* (Den nya mänskligheten), som han ledde från början 27 februari 1920 tills han häktades 17 oktober samma år. När han blivit frikänd efter en lång process den 29 juli 1921, ledde han åter den nya upplagan av tidningen, som utkom i Rom som daglig, sedan som veckoblad, tills den undertrycktes genom fascistinvasionen i Rom i november 1922. T. o. m. så sent som 1924 började Malatesta ge ut två gånger i må-

naden *Pensiero e Volontà* (Tanke och vilja), en revy, som kom ut under två och ett halvt år, ofta konfiskerad och till slut indragen hösten 1926, då varje icke-fascistiskt politiskt och socialt yttrande i tal eller skrift var förbjudet i hela Italien.

Före veckotidningen i Florens 1883—84 hade han där förberett utgivandet av *Il Popolo* (Folket) till våren 1883, men den indrogs och han häktades på hösten. *L'Insurrezione* (Resningen) planerad i London, 1881, kunde inte ges ut på grund av bristande medel. Naturligtvis kunde han när som helst få plats för sina artiklar i andra anarkisttidningar, och även *La Révolte* i Paris, *Le Réveil* i Genève, spanska, engelska och andra tidningar innehåller bidrag, uppgifter eller brev av honom. Man lyssnade till hans mening vid viktiga kongresser. Utom på de redan nämnda (1872, 1876) var han själen i internationella revolutionära kongressen i London 1881, och vid den italienska anarkist- och socialrevolutionära kongressen i Capolago (Tessin) i januari 1891. Tillsammans med Fernand Pelloutier, Émile Pouget, A. Hamon, Cornelissen och andra förberedde han anarkisternas och syndikalisternas deltagande i den internationella socialistiska arbetarkongressen i London 1896. Han var en av förgrundsfigu- rerna på anarkistkongressen i Amsterdam 1907 och den mest framträdande figuren på den kongress, som *Unione Anarchica Italiana* höll i Bologna i juli 1921.

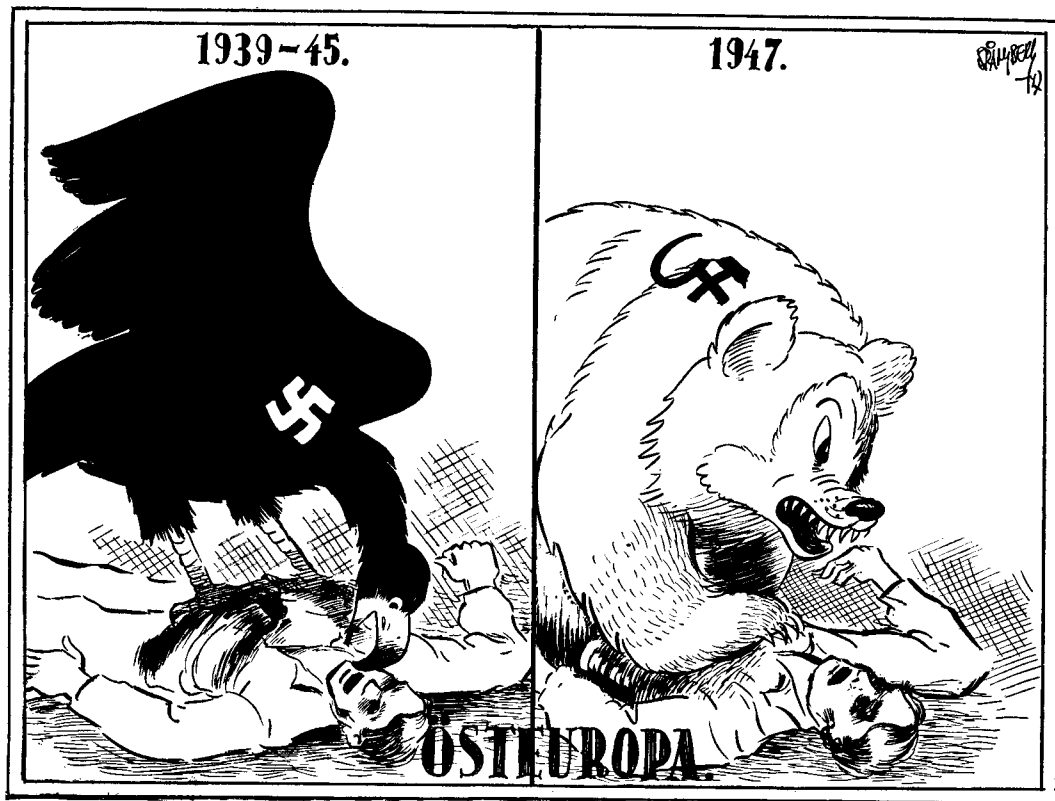
Under denna långa verksamhet formulerade han ofta sina idéer i koncis form, men deras vidare utveckling fordrar mycket mera ingående studier av allt det material, som ovan antytts, och även av andra källor, och utgör ett synnerligen intressant ämne. Allmänt talat är Bakunin-perioden (1871—76), den kommunist-anarkistiska perioden från 1876, perioden med huvudsakligen revolt-taktik 1876—82, perioden med propaganda och organisation från 1883, den nya internationella starten på bred folklig basis sedan 1889, perioden med väsentligt intresse för syndikalismen 1895 och 1896, försöken till en ny, bred italiensk propaganda 1897—98, 1913—14, 1920—22, den allvarliga översynen av alla teoretiska och taktiska problem i revyn *Pensiero e Volontà* 1924—26, och hans artiklar i italienska tidningar i utlan-

det 1927 till omkring början av 1932, ett verk av allvarliga studier och visar en oföränderlig allmän grundval, men utgör samtidigt en ständigt uppgående utveckling mot större fullkomning, klarare insikt, som resultat av en enastående erfarenhet och en konstant intellektuell strävan, uppehållen av moralisk pondus och viljekraft.

Man fäster sig särskilt vid pamfletterna i Florens och Paterson, vid *Appeal* och *Program* (Appell och Program) från 1889 (*L'Associazione*), Milano-skriften från augusti 1920, *Le due vie* (De två vägarna), reproducerad från *Umanità Nova*, den briljanta raden av artiklar i Rom-revyn, 1924—26, och några andra artiklar, huvudsakligen i *Risveglio* i Genua, utgiven av Bertoni.

Det har varit ett fatalt misstag, som fortfarande görs av många, att tro att den *kommunistiska anarkismen* representeras först, bäst och definitivt av Krapotkin. Enligt min åsikt är just Krapotkin så genomgående subjektiv och passionerad, att allt vad han än sagt återspeglar hans egen personlighet, är hans egna personliga känslors anarkism, härrör från hans eget väsens substans och kvaliteter. Utan tvivel är detsamma fallet med alla uppriktiga och självständiga personers åsikter. Men det finns olika nyanser. Medan somliga likt Krapotkin när ett maximum av subjektivitet, är det andra, som likt Bakunin, Reclus, Malatesta och Merlini mera har tyngdpunkten i olika grader av logisk objektivitet.

Ingen kände *Krapotkin* mera intimt, ingen var mera fullständigt oberoende av honom, ingen var, med all gemenskap i deras upphöjda karaktärer, deras kärlek till social frihet, deras långa ömsesidiga vänskap och vissa band av intimt organisatoriskt samarbete dem emellan, vid en mera motsatt pol än *Malatesta*. Dessa band bestod, fast okända för vidare kretsar under femtio år. Med all personlig vänskap och, naturligtvis, solidaritet mot den gemensamma fienden kunde de två aldrig eller nästan aldrig enas om idéer i detalj, taktik i praktiken och verkliga metoder för aktion, såsom *Malatesta* själv angivit i sin essä över sina förbindelser med *Krapotkin*, skriven vid slutet av 1930. Han gillade då lika lite dem, som överdrev *Krapotkins* speciella idéer i en anda av

översvallande ymighet, som dem, vilka med berätt mod tog plats långt till vänster om Krapotkin och proklamerade amorfism, desorganisation och en form av individualism, som genom bristande solidaritet urartade till simpel egoism, motsatsen till socialismen, som är grundvalen för Malatestas och Krapotkins anarkism.

Varje kritik, som rättvisligen kan riktas mot Krapotkins uppfattning av den kommunistiska anarkismen gjordes sannolikt redan av Malatesta, och spår härav märks redan i hans mycket tidiga skrifter från åttitalet. Men både han och Krapotkin skattade så högt värdet av varandras allmänna propaganda och annat arbete, att de inte diskuterade sina teoretiska och praktiska meningsskiljaktigheter offentligen. Världen trodde alltså, att de var mer eller mindre fullständigt ense, och, då Krapotkins åsikter var mycket mer utbredda, att Malatesta

inte hade några allvarigare invändningar mot dem, eller, snarare, att de olika nyanserna i deras åsikter inte hade någon verklig betydelse, en uppfattning, som sannolikt är oriktig.

Malatesta gjorde exempelvis invändningar mot det förmodade överflödet på produkter, som skulle möjliggöra och uppmuntra "prise au tas", obegränsad fördelning av varor. Han trodde inte på en spontan, nästan automatisk återuppbyggnad efter total förstörelse och ansåg kontinuitet i produktionen och planmässig rekonstruktion mycket viktiga. Han beskrives i allmänhet som en fanatisk beundrare av organisation, medan han endast var principiell motståndare till icke-organisation eller till förkastande av alla kooperativa band som förfäktades av somliga och som endast skulle resultera i isolering, ineffektivitet, primitivitet och nöd, varifrån ny autoritär våldsmakt och egoism säkerligen skulle uppstå. Han trodde varken på en plötslig spontan omvändelse av alla

människor till anarkism eller på några som helst metoder för att påtvinga ovilliga och socialt okunniga människor anarkismen. Därför tog han mycket hänsyn till frågan om progressiva minoriteter etc. Han litade inte på de plötsliga förändringarna på revolutionens morgon och han fordrade anarkistiskt uppförande av alla, på fläcken och genast, för att sätta oss i stånd att bli intellektuellt och moraliskt lämpliga att leva ett liv i frihet och solidaritet.

Han såg mycket väl propagandans gränser, vilken, som folk nu en gång är, endast påverkar de mest gynnsamt predisponerade, och han visste, att problemet att få verkligt stöd hos folket är lika lite löst genom mekanisk enrollering av stora massor som medlemmar i någon progressiv organisation, vare sig syndikalistisk eller anarkistisk, som det är genom den socialdemokratiska metoden att vinna de flyktiga rösterna från miljoner arbetar- och socialistväljare. Alla dessa frågor liksom en del andra berörde han redan mycket tidigt, och från 1924 har han diskuterat många av dem i den romerska revyen och i sina artiklar ända till det sista på grundval av äldre och nyare erfarenheter. Hans anarkism är en mycket levande och realistisk form av socialism, och individuellt var han i närmaste kontakt med människor och aktuella frågor överhuvud, medan Krapotkin med allt sitt ändlösa arbete och sin strävan i stor utsträckning ägnade sig åt saker, som han hade särskild förkärlek för, och därigenom hade lätt att försumma den andra sidan av uppgifterna. Malatesta, som var mera balanserad och sansad, iakttog allt, fakta som bekräftade, och fakta som gendrev hans synpunkter och slutsatser, och kom till nya slutledningar på basis av nya vittnesbörd med mycket större säkerhet och grundlighet än Krapotkin.

Allt detta kunde vi se under många år och ser det ännu klarare nu, och därför har Malatestas befrielseverk största utsikt att bli bestående, när det blir bättre känt genom omfattande forskning och samlade tryck av välvalda essäer.

Det är karakteristiskt för Malatesta, att han alltid föredrog uttrycket *socialistisk anarkism* framför *kommunistisk anarkism*. Fast han själv 1876 var en av upphovsmännen till sistnämnda

avfattning i Italien, fattade han den aldrig i exklusiv mening. När han exempelvis 1889 återupptog sitt verk i Europa efter frånvaro i Argentina sedan 1885, förklarade han, att ekonomiska *hypoteser* såsom full lön (hela avkastningen) åt arbetarna eller åt envar efter hans behov, kollektivism eller kommunism, icke borde skilja oss åt, och under sin stora propagandatur i Spanien (november 1891 till januari 1892) föreläste han om kommunismen vid sidan av en kollektivistisk föreläsare, Pedro Esteve, och ibland tillsammans med en agnostisk talare, Tarrida del Marmol, som pläderade anarkism utan något ekonomiskt adjektiv. Och alla var kamrater och vänner.

En sådan man var naturligtvis en vän av arbetarnas organisering, och vi såg honom under sitt första verksamhetsår vid endast 18 års ålder redan som sekreterare i de neapolitanska arbetarnas federation. Denna omfattade en sektion av blandade yrkesarbetare och intellektuella samt sektioner av olika specialfack. Vi ser honom i London, 1895—96, på alla sätt hjälpa den börjande revolutionära syndikalismen i Frankrike. Men han höjde sin stämma mot den då växande uppfattningen, att en generalstrejk gjorde framtida anarkistiska och socialistiska omvandlingar överflödiga, och även mot dagens propaganda för dessa idéer och liknande uppfattningar. Dessa skulle ju inskjuta en syndikalistisk regim av obestämd varaktighet mellan det nuvarande samhället och någon avlägsen framtid av anarkistiska och socialistiska drömmar, som först *då* skulle realiserats genom det syndikalistiska systemets frivilliga tillbakaträdande och upplösning. Han trodde lika lite på detta som tjugo år senare på den bolsjevikiska diktaturens frivilliga avgång, sen den en gång satt sig fast i sadeln. Den sociala evolutionen måste gå framåt obunden och får inte hejdas av temporära konstruktioner som, hur välmenta de än må vara i början, endast sluta med att bli hinder.

Man kan aldrig sluta med att diskutera Malatesta. Jag har just börjat, men måste sluta här. De flesta av oss kommer ihåg de spännande tiderna i Italien 1920, då fabriker ockuperades och revolutionen tycktes nära. Allt detta stoppades genom ett sammanträffande av

ödesdigra faktorer, och despotismen och fascismen steg till toppen. Under det ödesdigra året 1922 företog Malatesta sin sista resa utomlands såsom inbjuden till minnesfesten för kongressen i S:t Imier 1872, femtio år senare i samma schweiziska ort, S:t Imier. Han måste stiga över bergen högt uppe på smugglarnas stigar, förd av en kamrat från Tessin. Han var med på konferenser och möten och skulle just kila iväg i bil, då schweiziska polisen ingrep för att ta fast honom, emedan han hade utvisats från Schweiz — 1879, fyrtiotre år tidigare. Han måste alltså återvända till Italien som snart genom fascistkuppen i november 1922 blev ett fångelse, som aldrig släppte sitt grepp om honom. Fast han inte var häktad formellt, måste han under många år hålla sig inom hus, ty vart han än gick blev han skuggad, och dem han träffade eller som besökte honom trakasserades av polisen, stämplades som misstänkta om inte värre. Detta tärde på hans hälsa och hindrade rekreation. När han under den ovanligt heta sommaren 1931 begav sig till den närbelägna kusten, blev han så trakasserad av polisen, att han återvände till sina heta rum i staden.

På grund av allt detta förvärrades en kronisk sjukdom, utvidgning av luftrörens artärer, och i april 1932 träffades han av en sista ödesdiger sjukdom. Från mitten av april till slutet av maj kunde han andas huvudsakligen genom inhalation av syre, hjärtat var fruktansvärt ansträngt och försvagades ohjälpligt, och maten tycktes inte smaka honom. Men ett tag fick han nytt hopp, och under denna intervall fick jag ett brev från honom, daterat den 31 maj, där han skriver (på franska):

”Ja, min vän, jag har varit mycket sjuk, och jag är ännu långt ifrån återställd. Efter en period av ohälsa fick jag luftrörsinflammation, som förde mig till gravens brädd. Jag är inte återställd ännu, kanske jag inte ens är på bättringsvägen, men jag är lite bättre varje dag och hoppas komma upp igen. Jag skulle vilja skriva ett långt brev till dig och tala om för dig

och särskilt fråga dig en hel massa saker. Men jag har inte styrka att göra det”...

I denna anda skrev han vid den tiden till andra vänner, och han hade en verklig först efter nyheter om utvecklingen överallt, särskilt i Spanien, där han hade förlorat kontakten under de sex värsta veckorna av sin sjukdom. Det var synd att man inte kunde skriva helt öppet till honom. Hans brev och annan post censurerades nämligen, stoppades ibland och var aldrig säkra. Vi började hoppas igen, men hans tystnad blev snart ominös. Han blev inte återställd, hade inte heller något recidiv. Huru som helst, hans långa, alltid aktiva, modiga och högsinta, alltid fasta, rakryggade och hoppfulla levnad har nått sitt slut i en ålder av sjuttioåtta år och åtta månader. Han överträffade alltså Krapotkins ålder med omkring sex månader och dog av samma kroniska och akuta sjukdom som denne. Krapotkin var förresten lika mycket Lenins fånge och offer som Malatesta var Mussolinis, denna individ, som hade varit lycklig att få borsta Malatestas stövlar 20 eller 30 år tidigare.

Alltså handlade autoritära socialister, vilket både Lenin och Mussolini var, särskilt grymt mot anarkister som Krapotkin och Malatesta, och de påskyndade deras död fysiskt. *Det* kunde de uträtta, men där slutar deras makt, om de som dela dessa mäns åsikter eller lär känna dem nu, fortsätter deras och deras föregångares och kamraters befrielseverk.

För mig var Malatesta, som jag först lärde känna i november 1889, alltid en god kamrat och så småningom också vän. Jag respekterade honom djupt och sympatiserade alltid med honom. Ingenting störde dessa ringa men stabila relationer.

Hans liv och verk förtjänar mycket mera studium, och vi har alla skäl att vara tack samma emot honom och att föreviga hans minne.

(Ovanstående artikel skrevs av den nu avlidne Nettlau redan 1932 för *Syndikalismen* men "kom bort" samman med ett par andra artiklar för att nu åter ha kommit tillrätta. Den kommer alltid att behålla sitt historiska värde.)

Socialismen förr och nu

Av Augustin Souchy

I.

Under de 82 år, som förflutit sedan Första internationalen bildades, har arbetarrörelsen befunnit sig i en ständig ström av förändringar och detta både ifråga om de socialistiska teorierna och det dagliga livets praxis. Numera är arbetarklassens majoritet i alla länder organiserad, och fackföreningarna är direkt eller indirekt påverkade av socialistiska, kommunistiska eller frihetliga idéer.

I många länder har de socialistiska partierna kommit till makten och regeringarna, som stöder sig på arbetarmassorna, har haft möjlighet att i praktiken pröva riktigheten av sina teorier. Den socialistiska världsbilden blev mönster för sociala experiment eller, med andra ord, utopien blev försöksobjekt. Snart framträdde två riktningar, en radikal och en moderat.

Redan efter första världskriget lämnade socialismen teoriens stadium för att omsättas i praktiken. I Ryssland segrade marxismens radikala flygel. Bolsjevikerna tilltvång sig genom våld, list och tvång ledningen av revolutionen och organiserade på sitt sätt en ny social ordning. Enligt marxistiskt recept förvandlades privategendom till statsegendom. Av storgodsen skapades statliga kollektiv, och även småböndernas produktion ställdes under statlig uppsikt. De industriella företagen sammanslogs till statstruster och ställdes under central ledning, som underordnade landets hela näringsliv under statens intresse i enlighet med en enhetlig statsplan. Denna politik har bildat skola under namn av "statlig planhushållning" och har ko-

perierats i andra länder, i första rummet de fascistiska.

I en rad andra länder, i första rummet Tyskland och Österrike, fick den moderata socialismen hand om den offentliga makten. De socialdemokratiska partiernas ledare sattes på ledande platser i regeringen genom de arbetande massorna, som var missnöjda med sina traditionella herrar och nu trängde sig fram. Behärskade av trånga vyer och utan mod att ta upp striden för de ursprungliga socialistiska idealen, vågade de socialistiska ministrarna inte omsätta sitt eget program i praktiken, och den kapitalistiska ordningen, som förut angripits som ovärdig, kunde obehindrat utveckla sig vidare under skydd av de nya makthavarna.

Det fanns också länder, där de socialistiska partierna kom i spetsen för regeringen genom folkets vid allmänna val uttryckta förtroende. Sociala förbättringar, som föreslogs av socialistiska riksdagsmän i parlamenten, genomfördes. Tidsandan var gynnsam för reformer, och sociala förändringar genomfördes också i länder, där socialisterna inte hade majoritet.

Denna utveckling hade sina följder i alla länder och påverkade den sociala organisationen i allmänhet. Till slutet av förra århundradets tredje kvartal var staten en organisation, som uteslutande stod i de besittande och maktägande klassernas tjänst. Men under trycket av massorna, som var påverkade av stats-socialistiska idéer, ändrade sig statens karaktär. I de demokratiska länderna skapades sociala inrättningar, som medförde vissa lättnader för de undertryckta klasserna. Genom statens försorg infördes ersättning för olycksfall i arbetet, sjuk- och ålderdomsförsäkring. Av de offentliga myndigheterna kontrollerade skiljedomstolar bemödar sig att i godo reglera tvistefrågor mellan arbetare och företagare beträffande löner, arbetstid och allmänna arbetsvillkor. Därvid söker man utjämna motsatserna mellan de exploaterade och exploatörerna utan att dock avskaffa dem. I några länder har kommunalstyrelser och regeringar beviljat penningunderstöd åt arbetslösa, och i progressiva stater har industriarbetarna laglig rätt till betald semester.

Alla dessa mått och steg betyder att förra århundradets "liberala" stat helt eller delvis försvunnit. I dess ställe har trätt tjugonde år-

hundredets s. k. "sociala stat", som begränsar de besittande klassernas privilegier och utvidgar arbetarklassens, särskilt industriarbetarnas, rättigheter.

Trots allt detta har systemet med att utsuga den mänskliga arbetskraften blivit bestående även i den sociala staten, inbegripet Ryssland, där staten är ensam ägare till nationens rikedomar och leder medborgarnas liv i bestämda, av staten själv uppdragna kanaler. Fast privatkapitalismen avskaffats och ersatts av en av staten ledd kapitalhushållning, exploateras den ryske arbetaren även genom det nya systemet — till synes t. o. m. mer än i andra länder —, och det av arbetarna skapade "mervärdet" absorberas av statsbyråkraterna och tillföres krigsindustrin för nationalistiska ändamål.

Drar man bokslutet av dessa förändringar, kommer man till det resultatet, att varken de våldsamma revolutionerna efter första världskriget eller de reformer, som tillkommit på fredlig väg, har fört socialismen till seger.

II.

Under andra världskrigets sista fas pågick i alla av fienden besatta länder en vanligen hemlig men alltmera förbittrad kamp mot den främmande militärmakten. Folkets stora massa, arbetare, bönder och borgare, reste sig mot de främmande förtryckarna. Men ändå kom ingensans en social revolution. Efter befrielsen fordrade emellertid det arbetande folket, som hade tagit på sig största bördan av befrielsekampen, sociala och politiska reformer. I de flesta länder hade förkriagsregeringarna — och mångestades också hela regimen — sopats bort och kunde inte mer komma till makten. Regeringarna måste göra koncessioner, de privilegierades motstånd brytas, och djupgående sociala förändringar fullbordas inför våra ögon. Förändringarna har nästan överallt en utpräglad vänstertendens. Konservativa eller reaktionära regeringar, som exempelvis Francoregimen i Spanien, uppfattas av folken i de segrande demokratierna som oförenliga med dagens världspolitik, och man fordrar deras snara försvinnande som en oavvislig nödvändighet.

I nästan alla Europas länder har vi nu regeringar, där socialdemokrater och kommunister har inflytande, ofta ett avgörande inflytande.

I England är en arbetarregering vid makten, i Sverige och Norge regerar socialdemokratien, numera även i Danmark.

I de östeuropeiska länder, som står under Rysslands inflytelsesfär, är regeringen i händerna på kommunisterna. Polens nuvarande regering kunde endast tillsättas med Stalins bifall. Tito, som håller Jugoslavien i tygeln, är kommunist liksom också Kimon Georgieff, Bulgariens statsminister, och Leo Groza, chef för rumänska regeringen. Den provisoriske ministerpresidenten i Ungern var kommunistiskt inställd, tills småbondepartiet fick hand om regeringen genom valen. I Ungern och Österrike räckte det med en kort tids rysk ockupation för att öppna befolkningens ögon för statskommunismens karaktär. Endast i länder, som förskönats från "välsignelsen" av kommunistiska besättningstrupper, har det kommunistiska spöket ännu inte förlorat sin trollmakt.

Hur som helst, socialismen och kommunismen är den avgörande faktorn i Europas politiska liv. De båda arbetarpartierna har kommit till makten dels genom val, dels genom de ryska bajonetternas tryck. Den närmaste framtiden kommer att visa oss, om dessa partier är i stånd att omsätta sina program, det socialistiska och det kommunistiska, i praktiken. Kommunisterna synes dock redan ha insett, att deras program är dömt till ofruktbarhet, och för att förebygga massornas misräkning har de redan ersatt sitt förut revolutionära program med ett reformistiskt.

Även frånsett dessa formförändringar på ytan antyder arbetarpartiernas tillväxt en mer eller mindre djupgående omvandling i sinnena. Folken längtar efter en verklig och genomgripande förändring. Den kapitalistiska samhällsordningens materiella och andliga grundvalar har börjat vackla. De själsliga sår och de fruktansvärda materiella förstörelser, som kriget efterlämnat, fordrar en grundlig läkning och ett raskt återuppgående av industri, näringar och finanser. Och folken känner — delvis omedvetet — att allt detta inte kan genomföras på den gamla samhällsordningens grundval. De strävar efter något nytt och ser räddningen i en verklig socialistisk regim. Då emellertid kraft och initiativ tycks saknas, fäs-

ter de förtroendefullt sina ögon på de nya ledarna. Världens förhoppning om en varaktig fred, trivsel, välstånd och social lycka hänger ännu fast vid socialismens ideal. Axelmakterna, som tilltrorde sig att kunna hindra folkens framåtskridande till frihet och självständighet, har upphört att existera.

III.

Demokratierna, har segrat i detta andra världskrig, som man så gärna vill beteckna som "ideologiskt". Demokratien är det stora politiska modet. Varje land pryder sig med demokratiska fjädrar och färger, och det är impopulärt att bryta mot demokratiens principer.

Icke desto mindre är demokratiens mode en konventionell lögn. I Ryssland och de av Ryssland undertryckta eller behärskade länderna existerar ingen demokrati. I Ryssland råder en totalitär regim, som inte är förenlig med demokratiska principer. Det är därför oriktigt att påstå, att axelmakternas nederlag är lika med demokratiens seger: en av de tre stora segrarmakterna är öppet och i politiken antidemokratisk, de två andra är det i hemlighet och näringspolitiskt. Under kriget kunde man knappt våga att beteckna Ryssland som antidemokratiskt utan att utsätta sig för faran att betecknas som nazistvän eller sabotör i kampen mot nazifascisterna. Nu kan demagogerna i Rysslands sold inte mer vidmakthålla sina perfida insinuationer, och det vore fejt att idag förtiga sanningen om Ryssland. I Ryssland härskar en diktatur över ett folk på 170 miljoner själar, som inte är förenlig med demokratiska principer.

Demokratien har mera framstegsanda än autokratien eller vilket som helst personligt härskarsystem. Den garanterar — eller bör i enlighet med sina grundsatser garantera — individerna frihet och medborgaren rätt att obehindrat och utan risk uttrycka sin mening och att sammansluta sig med likasinnade. Den ger t. o. m. medborgarna rätt att ta hand om den politiska makten, förutsatt att ett parti eller en koalition av partier vinner folkets flertal för sig. Erfarenheten har visserligen lärt oss, att den politiska s. k. demokratin är ganska tvivelaktig. Men inte ens den politiska demokratiens fiktiva frihet består i Ryssland.

Diktaturregimen utesluter den genom själva sin natur.

Men inte heller den anglosaxiska principen om politisk demokrati kan tillfredsställa folkens strävan efter frihet och social rättfärdighet. Den politiska demokratien ger frihet, inbegripet frihet att dö av hunger i ett ekonomiskt system, som är i stånd att frambringa omätliga rikedomar. Inom den politiska demokratien finns också frihet för kapitalisten att exploatera arbetaren. Sociallagstiftningen har visserligen inskränkt denna frihet men den politiska demokratien är och förblir ofullständig och framförallt otillfredsställande för arbetarklassen. På grund härav har arbetarrörelsens mera avancerade flygel ställt upp fordran på, att den politiska demokratien skall kompletteras genom ekonomisk demokrati. Om den ekonomiska demokratien lägges till den politiska, finns det utsikt att förverkliga det ideal, som den socialistiska arbetarrörelsen har uppställt sedan Första internationalens dagar.

Den ekonomiska demokratien betyder för industriarbetaren detsamma som den politiska demokratien för borgaren: Likaberättigande, d. v. s. rätt till inflytande i företaget, i fabriken, i verkstaden, i handelsfirman etc. Ekonomisk demokrati måste innebära, att arbetare och anställda får bestämma, på den plats där de är anställda, löner, arbetstid, arbetsbetingelser liksom också produktionens art ifråga om arbetsproduktens kvantitet och kvalitet, priser på och fördelning av produkter etc. En konsekvent genomförd ekonomisk demokrati skulle avskaffa de kapitalistiska företagens diktatur på samma sätt som den politiska demokratien avskaffar den politiska diktaturen. Liksom den politiska demokratien har som mål att avskaffa det politiska förtrycket, så bör den ekonomiska demokratien leda till upphävande eller åtminstone betydlig inskränkning av den ekonomiska utsugningen.

Den socialistiska arbetarrörelsen kan utnyttja modeordet demokrati för sina ändamål och övergången från krigshushållning till fredshushållning erbjuder ett efterlängtat tillfälle därtill.

Emellertid är varken socialdemokrater eller kommunister verkliga representanter för den

industriella demokratin. De förordar *nationaliseringen*, d. v. s. den *statliga* formen av socialismen. Statssocialismen är den yngsta, överallt krampaktigt eftersträfvade formen av den nationella kapitalismen för att bevara dess herravälde. Den genomfördes redan i Ryssland före 1925 och genomföres för närvarande i bestämda doser i hela Europa. Nationalisering av jorden och av naturrikedomarna under och ovan jorden betyder, att de kommer att förvaltas genom staten och till fördel för staten och dess gunstlingar. Nationaliseringen kan genomföras medelst köp så som Bismarck gjorde med de tyska järnvägarna förra århundradet eller som arbetarregeringen i England gör i våra dagar genom att köpa upp nationalbanken, kolgruvorna etc. Eller den kan också genomföras genom att all privategendom exproprieras till förmån för staten. Denna metod användes i regel endast under en revolution som exempelvis i Ryssland 1917—18. Om emellertid rikedomarna kommer i statens besittning genom köp eller expropriation, blir resultatet i visst avseende ett och detsamma.

I bägge fallen utgår man från den förutsättningen, att staten är en rättvisare arbetsgivare än den private företagaren. Arbetarna hoppas på bättre arbetsvillkor, högre löner och bättre sociala förhållanden, och allmänheten lever i den uppfattningen, att profiten i de statliga företagen kommer det allmänna tillgodo. Och statsborgaren känner sig själv som delägare i det hela. Man tror, att man gör slut på den sociala orättfärdigheten genom nationaliseringarna, och ett fåtal kan inte längre berika sig på de mångas bekostnad. Socialdemokraterna och kommunisterna har sedan årtionden predikat denna lära, och nu tror hela arbetarvärlden på den.

Vid första anblicken tycks nationaliseringen vara ett framsteg, särskilt i jämförelse med privatföretag. Tittar man emellertid närmare på saken, så är detta framsteg mera fiktivt än verkligt. Staten är i och för sig ingalunda en bättre arbetsgivare än den enskilde företagaren. Även nazisterna var anhängare av nationalisering, som de t. o. m. bedrev aktivt, ty ett förstärkt näringsliv är lättare att styra för staten än ett privat. Om diktatorer står i spetsen för

staten eller om byråkrater eller korrumperade politiker bemäktigar sig profitterna från de nationaliserade industriföretagen, t. ex. i form av oproportionerligt höga löner etc. — som det förekommer i dagens Sovjetryssland —, då betyder nationaliseringen ingalunda en fördel för arbetarklassen. Har arbetarklassen inget direkt inflytande i de nationaliserade företagen, på ledningen, lönerna, fonderingen etc., så är nationaliseringen inget eftersträfvansvärt mål. Även i nationaliserade företag är hela personalens kontroll och delaktighet i ledningen förutsättning och garanti för att allt går rätt till och att nyttan kommer det allmänna tillgodo. Denna kontroll och delaktighet i ledningen är samtidigt vägen från nationalisering till socialisering och till den industriella och ekonomiska demokratin.

Nationaliseringen allena är inte lika med näringslivets, ekonomiens demokratisering. Den motsvarar inte heller det stora modekravet, som tar sig uttryck i ropet på demokrati. Näringslivet leds som en militär organisation från toppen, och massorna på de nedre trappstegen i den sociala hierarkien får ingenting att säga till om. Arbetarorganisationerna kan därför inte nöja sig med nationalisering. Den förblir en åtgärd ovanifrån och nedåt, som arbetarna inte har någon direkt del i och vars nytta för gemenskapen är av tvivelaktigt värde.

I påfallande motsats till nationalisering eller "socialisering från toppen" står kollektivisering eller "socialisering nerifrån". Den genomfördes i Spanien under inbördeskriget 1936—39. Socialiseringsprocessen började med kollektivisering av företagen genom de där anställda arbetarna och tjänstemännen. Kollektiviseringen var första etappen. Så småningom sammanslöt sig de kollektiviserade företagen inom en industri, först lokalt, därpå distriktsvis och läns- eller provinsvis och slutligen i många fall inom hela landet och bildade ett storföretag, som leddes centralt. Arbetarna i fabriker eller bönderna i jordbrukskollektiven förlorade ändå inte självbestämmanderätten över de av dem ledda företagen. Lantarbetarfederationen i Valencia, som flertalet av apelsinproducenterna, risodlarna etc. i den rika östern tillhörde, nöjde sig med att garantera sina medlemmar avsättning av deras varor och att ge dem krediter

Demokrati och motståndsrätt

Av Ivar Berggren

I.

Aktuella diskussionsinlägg

Demokrati är ett mångtydigt begrepp som vi här inte vill försöka definiera. Medan många ser i demokratin endast majoritetsväldet, uppfattar andra demokratin som ett på alla områden genomfört folkligt självstyre; demokratin kan vidare betraktas som ett rent politiskt system eller också postuleras som en princip omfattande såväl den politiska admini-

dels i pengar, dels i varor. Under arbetarnas regim förbättrades Barcelonas transportväsen, utan att därför trafikavgifterna höjdes. Ledarna för detta viktiga och yttförgrenade företag hade inga herrar över sig och hade utsetts av arbetarna själva. Man talade inte om industriell eller ekonomisk demokrati, men under den i Spanien traditionella beteckningen "kollektivisering" och socialisering omsattes principerna för modern företagsdemokrati i praktiken.

Principen om kollektivisering och "socialisering nerifrån och uppåt" kan tillämpas på alla industrier, t. o. m. på kol- och malmgruvor, på järnvägar och rederiföretag o. s. v. Arbetarna och teknikerna är ju kompetenta i sina yrkesangelägenheter, och om konsumenterna är representerade i ledningen och vid bestämmande av priser, tariffer etc. inom livsviktiga företag som järnvägar, elektricitetsverk etc., får man ett system av socialisering nerifrån, där den nationella staten fullständigt kan uteslutas.

strationen som näringslivet. Vad som ska undersökas här är relationen mellan demokratin och den revolutionära attityden. Har motståndsrätten förlorat sin betydelse sedan demokratin fått sitt historiska genombrott? Stämmer det överhuvud att demokratin brutit igenom? Pågår numera en säkrad demokratisk utveckling i världen? Man kan t. o. m. fråga ännu mera principiellt: kommer det någonsin att finnas något automatiskt fungerande rättssamhälle vars institutioner garanterar demokratin för alltid, eller är motståndsrätten oförgänglig, innebär den således i grund och botten, åtminstone i regelbundet återkommande situationer, en lika oförgänglig motståndsplikt?

I statsbyråkratins tidevarv talas det litet om motståndsrätten. Ändå förekommer motståndsprincipen, om än i modererad form, i Förenta staternas grundlag. Där heter det: "Vi betraktar såsom självklara sanningar, att alla människor har skapats lika, att alla av sin skapare förlänats vissa oförytterliga rättigheter, och att bland dessa är liv, frihet och strävan efter lycka; att för att säkerställa dessa rättigheter, statsstyrelser har upprättats ibland människorna, vilka styrelser härleder sin makt av de styrdas samtycke; att när någon styrelse blir

I Spanien banades under inbördeskriget väg för en dylik socialisering nerifrån. Francos seger har avbrutit denna socialiseringsprocess, men man må hoppas, att denna utveckling skall fortsätta efter Francos fall.

Arbetarrörelsen i alla länder borde ägna nationaliseringarna, som f. n. är på modet, större uppmärksamhet. Nationaliseringarna som genomförs i våra dagar i Frankrike, England, Polen, Tjeckoslovakien etc. är förstärkanden. De medför ingen väsentlig förändring i den kapitalistiska produktionsordningen. Nationaliseringarna i Ryssland är av samma slag. I inget av dessa länder har arbetarnas exploatering avskaffats, man har bara bytt herre. Om nationaliseringen bleve allmän, skulle staten få monopol som ensam arbetsgivare. Gentemot en så mäktig herre är arbetarna maktlösa. Ryssland är ett avskräckande exempel.

fördärlig i detta avseende, det är folkets rättighet att ändra eller avskaffa den och upprätta en ny styrelse." I samband härmed förklaras det också i samma grundlag att mänskligheten i allmänhet är benägen att lida så länge det onda kan bäras, men om "en lång kedja av missbruk och godtyckligheter med oförtydbar följdriktighet ådagalägger avsikten att tvinga ett folk till underkastelse under en absolut despotism, är det detta folks rätt och plikt att avskudda sig en sådan styrelse". Det är uppenbart att denna text inte bara avser möjligheten att "avskudda sig en styrelse" medelst den demokratiska valmekanismens lagliga metoder, utan i nödfall genom revolution. I motsats till vad som tidigare antogs har vår tid visat att en diktatur även kan införas på parlamentarisk väg (Tyskland år 1933) eller under utnyttjande av demokratiska former på ett sätt som gör det mycket svårt att klart bestämma i vilket ögonblick som den lagliga grundvalen blir övergiven och bedrägeriet börjar (Östeuropa av i dag). Dessutom kan ett okontrollerbart ämbetsmannavälde faktiskt bli mäktigare än den traditionella kontrollmekanismen (i alla demokratiska stater som genomför socialpolitiska eller socialistiska experiment).

I motsättning till varje kontroll över statsmakten och fria folkliga initiativ står inte bara de absolutistiska uppfattningar som finner sitt uttryck i olika konservativa schatteringar. Engelsmannen Thomas Hobbes utnämnde staten till "den store Leviathan", det starkaste av alla odjur, vars välde måste erkännas av undersåtarna därför att det inte finns någon ordning eller moral utanför statens makt: vad denna befäller är gott, vad den förbjuder är ont. Tysken Georg Wilhelm Hegel såg i staten det förverkligade förnuftet, den gudomliga idén på jorden, och förutsättning för all frihet var enligt hans mening underordnandet under statens makt. Men medan dessa tänkare och deras efterföljare utan vidare betraktas såsom icke-demokratiska ligger den auktoritära principen och tanken om statens allsmäktighet också inmurade i demokratins egna grundvalar. Jean-Jacques Rousseau uppfann idén om "allmänviljan" som fastställs genom omröstning, varpå den på detta sätt bildade regeringen får be-

traktas såsom "suverän". "Var och en som nekar att lyda allmänviljan ska tvingas därtill av hela den politiska gemenskapen — vilket inte betyder något annat än att man tvingar honom att vara fri", skrev Rousseau i "Samhällsfördraget". Han var också av den uppfattningen att medborgarna i en demokratiskt konstituerad stat inte fick bilda fria privata föreningar — jakobinernas dogm som dock bröts sönder av 18- och 1900-talens utveckling på organisationsväsendets område.

I dag uppträder en ny statskritik i olika former. Erfarenheterna med de totalitära systemen men även demokratins såväl politiska som ekonomiska otillräcklighet, regerandets allmänna bankrutt i alla länder gör att man på nytt börjar betvivla vissa uppfattningar som en gång syntes självklara och även söker efter andra, friare, mänskligare och samtidigt säkrare grundvalar för samhällelig organisation.

I tidskriften Die Wandlung (Heidelberg, nr 6 1947) offentliggör Heidelbergsociologen Alfred Weber en uppsats under den betecknande rubriken Das Ende des modernen Staates (Den moderna statens slut) där han hävdar att inte statsmaktens förstärkande, utan dess förminskning och säkerhet mot statliga övergrepp i dag är "alla tänkande människors" paroll. Den moderna staten, anser denne författare, har visserligen inåt utvecklat sig till en rätts- och socialstat, men utåt är den fortfarande, trots vissa folkrättsliga inskränkningar, expansiv, rovdjursaktig och krigisk. Man kommer så småningom även till övertygelsen att de demokratiska fri- och rättigheternas fastställande och förverkligande inte alls är bundna just vid denna socialform som hittills kallats den moderna staten. Nu menar dock Weber att utvecklingen går mot en faktisk inskränkning av staternas utrikespolitiska suveränitet (detta i fall att FN:s organisation utvecklar sig till internationell myndighet eller någon federativ världsregering eller federativa regeringar för mindre regimer kommer till). Därmed ser Weber emellertid inte alls faran övervunnen. I takt med försöken att kontrollera eller avskaffa den moderna kapitalismen tillfaller staterna allt mer och mer inrikespolitisk makt, staten blir "miljonfotad", dess "fångarmar"

intränger överallt, totalitært statsvälde hotar — inte bara i diktaturstater. "I dag, 200 år efter de amerikanska och franska revolutionerna", skriver Weber, "står vi på ett liknande alltomfattande sätt på nytt inför frågan om motsättningen och försoningen mellan individen och gemenskapen". Huvudkampen mot den totala statens farliga tendenser måste enligt Weber föras på de områden där det gäller att säkra den ekonomiska och sociala friheten, men denna kamp kan inte gälla ett återupplivande av företagsfriheten i kapitalistisk mening. Weber anspelar här på vissa strävanden som han själv i en rad aktuella skrifter befattat sig med: "Gynnandet och skapandet av fri-korporativa socialistiska organismer, som i sin egenskap av självstyrande och av frihet och spontaneitet uppburna motkrafter kan infogas i en planekonomisk byråkrati." Weber tror inte att denna planekonomiska byråkrati kan helt undvikas, men han vill "tränga den tillbaka". Och i samband med vårt ämne — motståndsrätten — slutar han med en betraktelse om de demokratiska *grundrättigheterna*. Dessa måste "vidare utvecklas mot något slags aktivering. Den gamla motståndsrätten... måste utformas på nytt till en varje människas *motståndsplikt* (kursiveringen är Webers) mot stats- och förvaltningsmissbruk, till en motståndsplikt även hos statsapparatusens egna anställda, alltså framförallt ämbetsmännens mot statens grundlagsvidriga och godtyckliga maktövergrepp".

Diskussionen om dessa spörsmål är internationell. Framför oss ligger också ett kortare arbete av en schweizisk professor, dr Werner Kägi-Zürich, återgiven i den tyska akademiska tidskriften *Universitas* (Tübingen) i augusti 1947, och som är helt ägnat åt motståndsrätten under rubriken *Probleme des Rechtsstaates*. Kägi, som är jurist, kallar motståndsrättens problem för "tragiskt", men anser att den aktualiserats genom vår tids "neo-absolutism". Under långa århundraden stod motståndsrättens teori i förgrunden för det demokratiska tänkandet, men i den mån som de demokratiska, rättsstatliga institutionerna utvecklats har denna idé undanträngts, till den grad att man kom till den uppfattningen att den "slocknat för alltid". Men faktiskt har det

dödförklarade problemet aldrig varit så viktigt som i dag, ty aldrig i historien har staten ställt ett så omfattande totalitetsanspråk som i dag, såväl inrikes- som utrikespolitiskt. Hela den moderna författningsstaten har dock tillkommit genom motståndsrättens tillämpning: i motståndskampen mot absolutismen föddes rättsstatens idé, mot centralismen tillkämpade sig de mindre gemenskaperna sina federalistiska rättigheter, i kampen mot den sociala orättvisan utbildades den moderna socialrätten. Man får emellertid inte alls anta att motståndsrätten förlorat sin betydelse med den moderna demokratiska statens konstituerande. Visserligen är i Kägis ögon "motståndsrätten en ytterst farlig rätt, och vi vill inte ta steget till dess bejakande utan att än en gång förtydliga oss dessa faror...", varmed Kägi avser upplösningen av varje ordning eller det tillstånd som han i motsats till tyranni kallar för anarki. Det är säkert inte utan anledning att Kägi påminner om de europeiska motståndsrörelserna under kriget, vars ursprungliga "etisk-politiska förnyelsevilja" överskuggats av en annan tendens: machiavellistiska metoder ur kamptiden verkar starkare efter än kampens egentliga frihetliga motiv. Med andra ord, Kägi berör det allvarliga problemet att även en revolution som börjar som berättigad protest, inspireras av frihetsvilja och ledes av tron på sociala ideal genom själva våldanvändandet under alla omständigheter även utvecklar krafter som är motsatta dessa ideal, och detta också hos de övertygade revolutionärerna.

Kägi anser emellertid att "den största faran, en verklig dödsfara för frihet och rätt vore det att i Europas nuvarande situation *inte* återuppväcka motståndsrätten. Vi kan inte längre skriva under det gamla ordet enligt vilket vilken "ordning" som helst är bättre än anarkin, sedan den totalitära ordningens djävulskhet uppenbarat sig i Europa." Kägi accepterar rättsstatens idé och tolkar den i dubbel betydelse, nämligen som maktens kontroll och dess bindande vid lag och författning, men även såsom ett visst socialt innehåll. Under sådana villkor är rättsstaten "liktydig med organiserat, kanaliserat motstånd". "Sjunker rättsstatens pegel så stiger emellertid motståndsrättens pegel;

misslyckas det 'intraconstitutionella' motståndet (motståndet med författningens medel) så framkallar detta 'extrakonstitutionellt' motstånd (motstånd även utanför de lagliga mekanismerna). Där denna samhällliga lag upphör att spela, börjar slaveriets väg." Kägi anser visserligen att motståndsätten endast kan anses vara legitim där det inte längre finns tillräckliga konstitutionell-lagliga försvarsmedel, eller där dessa möjligheter suspenderats utan verklig trängande anledning och nöd.

Kägi vänder sig mot idén om statens juridiska allsmäktighet och mot "enhets- och systemtänkandet" som krönes av idén om statens suveränitet. Nekas motståndsätten radikalt, så hamnar man i beredskapen att utföra vilken som helst statlig befallning, även den som står i motsättning till rättsmedvetandet. Det systematiska juridiska tänkandet har blivit "en av totalismens stora vägrödjare". Även "rättslösheten" kan vara logisk, även omänskligheten kan vara systematisk. Kampen om motståndsätten är således bara en aspekt av den stora brottningen som gäller total- och maktstatens övervinnande och statsmytens nedrivande och kampen för rättsstaten." Så långt vår schweiziske professor, som slutar med fastsläandet: "Motståndsättens anda är liktydig med frihetens anda." Med sin tacknämliga uppsats framkastar Kägi ett viktigt och aktuellt problem, även om han inte löser det — vilket i grund och botten inte är hans fel. Att eftersträva ordning och förankra denna ordning i fasta former är för människan lika elementärt som ordningens tendens till förstelning och den motsvarande tendensen till uppror mot den ordning som blivit självändamål. Det rör sig om två polara tendenser ur vars samspel inte bara den samhällliga ordningen, utan också dess oavbrutna förändring framspringer. Härtill kommer att man kan lita mer eller mindre på statliga eller andra ordningar, och utgå från mer eller mindre revolutionära tankegångar eller läggningar.

II

Motståndsätten och anarkismen

Motståndsätten utvecklade sig ur naturrätten som efter de medeltida ordningarnas sönderfall lades till grund för de nyare stat-

liga territorialorganisationerna. Hade kyrkan, kejsarna, kungarna och de övriga herrarna en gång hävdad att deras rätt var av gudomligt ursprung, så utbildades nu den nya idén att samhället och statsbildningarna berodde på ett naturligt system av orsaker och verkningar som kunde analyseras med vetenskapliga metoder. Naturrättsligt motiverade furstarna sina anspråk på herravälde, folken sina medborgerliga fri- och rättigheter och senare även kravet på social rättvisa. Naturrättens teoretiska grundval var föreställningen att samhället tillkommit genom ett fritt slutet fördrag på det sätt som antydes i den amerikanska grundlagen. Människorna betraktades principiellt som lika, och även skillnaderna i makt och inkomster såsom tillkomna i ömsesidigt intresse. Den under namnet monarkomaker kända 1500-talsskolan uttryckte redan motståndstanken som logiskt måste framväxa ur naturrätten: fursten är inte berättigad att begära obetingad lydnad av sina undersåtar, hävdade dessa tänkare. Så t. ex. fick de vara fria i sin religionsutövning. Kungamakten härstammade icke från Gud, utan förlänades av det suveräna folket vars suveränitet var av naturligt och därmed också av gudomligt ursprung.

I Sydfrankrike levde under 1500-talet en av de tänkare som utvecklade dessa idéer i den riktning som senare anarkismen anknöt till. Etienne de la Boétie som under sin livstid var helt okänd, men efterlämnade några manuskript åt sin vän Montaigne, däribland en bok under titeln: Tal om det frivilliga slaveriet. De la Boétie ställde frågan: Varifrån kommer tyrannens makt?, och besvarade den med att påpeka att makten inte alls berodde av yttre tvångsmedel utan till sist på människornas frivilliga slaveri. Trots alla yttre medel som tillämpas för att säkra tyranniet (korruption, vidskepelse, privilegier för vissa minoriteter) beror det i grunden endast på en inre brist hos dem som tolererar det. De la Boéties filosofi var en appell till motspänstigheten och därmed ett av naturrättens djärvaste uttryck.

Den borgerliga demokratis filosof är John Locke som levererade den engelska revolutionens teori. Han var av den uppfattningen att det alltid funnits och skulle komma att finnas herrar och tjänare, men att fördraget dem

emellan begränsar herrarnas rättigheter. Den enda meningen med det borgerliga samhällets institutioner är skyddet för medlemmarnas frihet och egendom. Regeringen kan urarta, och under sådana omständigheter kan folket ge sig en ny regim som det finner lämpligare för sin säkerhet och sitt bästa. Locke var inte rädd för dessa uppfattningars konsekvenser: visserligen innehär de, medgav han, en appell till revolutionära metoder, men faktiskt rebellerar folken endast när maktmissbruket gått mycket långt. Denna Lockes idé är upptagen i den amerikanska Bill of Rights.

Naturrättens motståndsidé influerade mellan 16- och 1700-talen de revolutionära rörelserna i den gamla och den nya världen. Klarast kom dess idéer till uttryck i de engelska och amerikanska revolutionerna och dessa länders samhällsfilosofiska system, medan de ingick en kompromiss med mera auktoritära uppfattningar i Frankrike.

Flera av Förenta staternas grundläggare accepterade de naturrättsliga lärorna med alla deras revolutionära konsekvenser. Thomas Jefferson t. ex. byggde framförallt på en klass av fria bönder och hantverkare; han var medveten motståndare till neger-slaveriet och såg faran som hotade i den uppstigande kapitalismens ekonomiska maktkoncentration. "Frihetens träd måste då och då friskas upp med patrioters och tyranners blod", skrev han ett årtionde efter den amerikanska oavhängighetsförklaringens proklamation. Frihetens motståndare svarade han: "Jag skulle hellre utsätta mig för de besvärligheter som följer av för mycket frihet än för dem som följer av för litet frihet." Det var Jeffersons utkast om motståndsrätten och motståndspikten som ingick i oavhängighetsförklaringens officiella text. Den demokratiska motståndsrätten i motsats till blind tro på demokratiska institutioner besjälade Walt Whitman i vars sånger denna idé tar poetisk gestalt:

Jag hör att jag anklagades för att söka förstöra institutioner.

Men förvisso är jag varken för eller mot institutioner.

Blott vill jag stifta

Kamratskapets goda kärleks institution.

— — —

Ja, en sång ska jag sjunga för presidentens öron, full av vapen med hotande mynningar,
och bakom vapnen ett oräkneligt antal missnöjda ansikten.

— — —

Till staterna, till vilken stat som helst, varje stad i dessa stater:

Bjud stort motstånd, lyd föga.

En gång blint lydande, en gång totalt förslavad. En gång totalt förslavad återvinner aldrig en nation, en stat, en stad på denna jord sin frihet.

Den amerikanska revolutionen efterföljdes av den franska. De franska upplysningsfilosoferna var motståndare till kungamakten, och i denna mening motståndsfilosofier, men positivt mer eller mindre anhängare av "upplöst despotism" — i stället för furstarnas "godyckliga" despoti ämnade de sätta "förnuftets" oinskränkta herravälde. Men eftersom förnuftet inte är någon person och inte närmare kan definieras, menade de faktiskt att filosofernas eller de "dygdiga medborgarnas" diktatur var kallad att träda i kungamakts ställe. Den franska revolutionens mest demokratiska förelöpare, Jean-Jacques Rousseau, utvecklade grundvalarna för den rent centralistiska moderna formaldemokratien med skarpt auktoritära drag som ingick i jakobinernas centralism och terroristiska metoder. Även den revolutionära socialismens och kommunismens första apostlar i Frankrike var extremt auktoritära resp. grundande auktoritära skolor. Babeufs och Buonarottis strävanden var helt igenom infekterade av napoleonistisk kasernmentalitet, och St. Simons riktning romantisk-auktoritär. Först i Proudhon uppstår den antiauktoritära tanken på nytt.

Men en motståndslära föddes egendomligt nog i Tyskland, där den senare helt överskuggades av den i sina konsekvenser statsförhålligande idealistiska filosofin, framförallt Hegels system. Kants filosofi var dock en frihetslära, men utan aktiva motståndselement. I motsats därtill framlade D. Paul Johann Anselm Feuerbach (fader till den mera kände Ludwig Andreas) en regelrätt motståndsfilosofi. Detta skedde i en bok med den långa titeln: Om den högsta maktens gränser och medborgar-

nas tvångsrätt mot överheten. Staten är enligt Feuerbach byggd på ett "underkastelse-fördrag", men inte bara folket underkastar sig fursten utan också fursten folket. Försöker suveränen upphäva det borgerliga samhällets fri- och rättigheter, så blir folkets uppror plikt. Revolten mot tyranniet medför faror, men därigenom får inte folket låta avskräcka sig.

De äldre representanterna för motståndsrättens idé vänder sig visserligen i de flesta fall mot furstarnas, alltså icke demokratiskt tillkomna maktens herravälde, men tydligen räknar de också med demokratiska institutioners urartning som i vissa fall inte kan bekämpas med de vanliga konstitutionella metoderna, eftersom just dessa också kan korrumpas eller utnyttjas av antidemokratiska makter.

Först anarkisterna och olika skolor av federalistiska tänkare utarbetade även en systematisk kritik av den moderna demokratins representativsystem för att i olika former rekommendera system av fria förbund och kooperation mellan sådana inom ramen för nya sociala normer. 1900-talets anarkism, framförallt Bakunins och Krapotkins, anknöt därvid till den då allmänt utbredda, även i marxismen förkroppsligade uppfattningen att en stor Revolution av social karaktär var kallad att någon gång i en nära framtid förhjälpna den sociala rättvisan till sitt slutliga genombrott som även skulle medföra upphävandet av alla tvångsinstitutioner — Friedrich Engels' "språng ur nödvändighetens in i frihetens rike". Visserligen var anarkismen mera revolutionär än den gamla demokratiska och liberala idén, men samtidigt förminskades också motståndstanken till kravet på en engångsrevolution som skulle öppna dörren till en ny värld av frihet och social rättvisa. Avvikande uppfattningar framträder emellertid hos två betydande anarkistiska tänkare, en fransk och en tysk frihetlig socialist, Pierre Joseph Proudhon och Gustav Landauer. Hos Proudhon finner tanken på en engångsrevolution ingen plats därför att han anser samhället vara ett evigt strävande efter jämvikt mellan varandra motsatta krafter vars ömsesidiga penetration och komplettering garanterar samhällets sunda utveckling. Landauer å sin sida avböjde tanken på en den stora sociala Revolu-

tionen genom att hänvisa till den kända historien och det faktum att det inte finns något i sig slutet samhällssystem utan samhället undergår en permanent omvandlingsprocess. Såväl den sociala rättvisans förverkligande som de politiska friheternas och självförvaltningens bestående eller utvidgande ansåg Landauer vara resultatet av en utvecklingsprocess, som dock då och då avbryts av en revolution eller revolutionära intermezzon när utvecklingen tenderar att stelna till och mötsättningar mellan härskande intressen och folket driver till sammandrabbning. Således, kan man säga, lever den oförytterliga och permanenta motståndsrättens idé — i motsats till tron på något framtida freds- och frihetsrike som består för alltid — starkast i Gustav Landauers revolutionsfilosofi. Det förefaller som om även författarna till det manifest som i somras i Förenade staterna hedrade Saccos och Vanzettis minne kom motståndsrättens sanna innebörd nära genom sin förklaring att de mänskliga rättigheterna utvidgas genom en oändlig utvecklingsprocess och att aldrig någon mänsklig institution får betraktas såsom fullkomlig. Detta gäller enligt vår uppfattning inte bara staterna och deras politiska mekanismer, utan lika mycket fria privata föreningar som under alla omständigheter på det ena eller det andra sättet tenderar mot förstelning och inte kan leva evigt. Därför kommer det i samhället alltid att behövas en riktning som hävdar motståndsrätten även mot demokratiska institutioner och organisationer, i den meningen, att varje lösning för mänsklighetens eller ett folks eller en social grupps politiska och sociala organisations- och administrationsproblem endast är ett lösnings-försök vars utveckling även i bästa fall någon gång måste framkalla kritik, motstånd och föra till nya lösningsförsök. Visserligen skulle motståndet — som kan anta olika former mellan kritik och uppror — alltid vara konstruktivt orienterat, d. v. s. det får inte rikta sig mot allt och alla och inte eftersträva absoluta ideal (det som utgår från absoluta idéer och propagerar för slutna system samt slutligt färdiga program måste alltid tillgripa totalitära metoder), utan i varje konkret fall presentera ett positivt alternativ till det förhållande som motståndet gäller.

200 miljoner kvinnor

Av Marie-Louise Bernkull

För att kunna reda upp vår tids villervalla är det nödvändigt att ge den nuvarande kulturen en kritisk översyn. Vi har idag ett sällsynt tillfälle att rätta till det som är vrånget. Det finns bland människorna en viss villighet att motta nya levnadsformer bara de garanterar vad man i dag inte har, nämligen bröd, människovärdiga arbetsförhållanden och att bli lämnad i fred, att omgestaltningar i västerländsk och österländsk kultur skulle kunna genomföras. Att de inte kommer till stånd beror mindre på människornas goda vilja än på bristen hos den *grupp* som bär ansvar för all irritation i världen och vars namn är det *politiska centrum*.

Man måste göra klart för sig på vilket lågt stadium kulturen står. Att vi till skillnad från människor ur trädperioden kan bygga maskiner eller utföra invecklade matematiska uppgifter betyder inte att utveckling har ägt rum på andra områden, exempelvis på psykiskt område. I själva verket står kulturen ännu på primitivt-naiv nivå. Ett obegränsat mått av dumhet — hämmad frihet att reflektera — formligen påtvingas människan och liksom i det primitiva samhället, pochar huvudfigurerna i alla makt-kretsar på oerhörd auktoritet.

Med tiden har, förklarligt nog, uppstått en våldsam spänning inom det tillstånd som vi betecknar med kultur. Denna spänning har uppstått på så sätt att mångtusenåriga föreställningar blivit kvar i vår tid. Som hos primitiva stammar är även vår kultur uppbyggd över den på humbug vilande auktoritetstron.

Man behöver bara ta ett sådant exempel som den betydelse man ger ledarprincipen. För att

försvara den brukar man gå till djurvärlden. Det är sant att det finns djur som lever i flock och att något djur då kan gå i täten. Men detta är inget axiom. Det finns djur som inte lever i flock och utan ledare. Ja, det finns djur som lever i flock utan ledare, t. ex. pingvinerna. Det är ett fel att inte erkänna de många variationerna som naturen tillåter sig. Vidare är det oriktigt att påstå att endast hanen är ledare för flocken. Även honan kan vara det, t. ex. hos elefanterna eller hos den vilda hästflocken. Det är inte alltid så lyckat att människan gör jämförelser mellan sig och djuret. Det finns skillnader mellan djurflockens ledare och människostammens som utfaller mera till djurets favör.

Flockens ledare är insatt av den ändamåls-enliga naturen. Därför är denna ledare fri från humbug, svek eller bedrägeri. Man talar om ledarens fysiska styrka som om detta vore det enda utslagsgivande och glömmar att ledardjuret också är utan psykisk defekt. En annan skillnad är att ledarprincipen inom flocken inte vilar på ett disciplineringsystem av ledarmakten vilket den gör hos människostammen. Superioritetssuggestionen, förhåvelsesuggestionen, som spelar en så stor roll hos människan, faller här helt bort, vilket inte vill säga så litet. Varje djur inom flocken behåller så att säga sin obrutna intelligens, fördummas eller suggereras inte till förmån för ledarhärligheten.

Över huvud taget är förhållandet mellan ledardjuret och flocken ett helt annat än inom människostammen. Detta kommer tydligt fram vid ett annat exempel. Flocken står inte i något som helst plus- eller minusförhållande till ledaren. Hos djuren finns ingen graderad makt-krets. Ledardjuret har ingen förfoganderätt över hjorden. För att uttrycka denna mening mera koncist så *äger* ledardjuret inte flocken och flocken *står inte i något lydtnadsförhållande till ledardjuret*.

Två mycket väsentliga ting fattas alltså hos hjorden vilka står i centrum för mänskligt samhälle och kultur, det ena är maktteknisk humbug, det andra är maktfaktorn *ägandet*.

Utan kunskaper i maktpsykologien är knappast en nygestaltning av människornas samlevnad möjlig. Utan dessa kommer man inte den makttekniska humbugen på spåren och man får

inte klart för sig vad man tusentals år sanktionerat. Men den stora reningsprocessen som idag eftersträvas, måste i huvudsak förläggas till de krafter som är *det politiska centrum*.

Det politiska centrum är den högsta makten, likgiltigt om det är nationellt eller internationellt, världsligt eller andligt. Det är bärare av sådana egenskaper som såväl modern psykologi som tusenårig etik stämpelar som mindervärdiga. Men även om allmänna synpunkter anläggas finner vi där: tyranni, diktatur, naivitet, inbilskhet, snarstuckenhet, ansvarslöshet, maktlystnad, förhävelse. Det är intrigant, småaktigt, svekfullt. Det tål ingen motsägelse, sällan kritik. Tvärtom tvingar det den enskildes vilja under sin egen. Det försiggår här överhuvud en märklig process som jag på annat ställe har kallat "utsläckningen av intelligensen".

Det politiska centrum är principiellt fientligt inställt mot nyorienteringar. Det representerar i modern tid den barbariska tidens uppfattning att man kan upphäva människans autonoma vilja, stäcka hennes rörelsefrihet, utsläcka hennes intelligens, d. v. s. upphäva tanke- och yttrandefrihet, förplikta henne till lydnad, skicka henne i döden, kort sagt göra människan till slav, till "massa". Humanitet, den mänskliga utvecklingens yppersta krona, känner det politiska centrum inte till.

Sett från denna synvinkel är det klart att **S**folkets fria vilja inte existerar. Man talar i dag mycket om folkets fria vilja, men i verkligheten är det tomt prat. Om vi håller oss till den västerländska kulturen behöver man bara sätta *biktvtvänet* vid sidan om den demokratiska friheten. Eller låt oss tänka på de avgörande fredsförhandlingarna där inga kvinnor förekom eller förekommer! Är detta folkets fria vilja att det förhåller sig på detta sätt? Om det hade egen vilja, skulle det inte längre vara tal om folk utan om *människor*, — en stark maktteknisk faktor — motsatsförhållandet — bortföle. Om ett folk är kvinnor och män, går alla dessa människors vilja helt andra vägar än det politiska centrum's och man har rätt att påstå att det politiska centrum ingalunda representerar folkets fria vilja. Låt oss komma ihåg att det tog nästan hundra år för den moderna staten att giva arbetarna rösträtt och ännu längre

innan kvinnorna fick den. Att massan inte har egen vilja framgår också av det faktum att det är det politiska centrum som bestämmer vilken stämning som skall råda mellan nationerna. Därför har i dag varje människa anledning till att mycket noga lägga allt det på minnet som kan sägas om ett folk. Allt, som man i dag säger om det besegrade Tyskland eller Japan, kommer man att säga om nästa besegrade nation. Ingen vet, vems tur det blir nästa gång, ingen kan dra sig undan. Ty varje människa hör till en nation. Man skall inte kasta sten när man själv sitter i glashus, ty det finns ingen grymhet eller tarvlighet som inte begåtts av andra "folk" eller politiska centra. Hat, vrede, perversiteter är synnerligen internationella liksom goda egenskaper. Och det politiska centrum kan mycket väl begå de mest bestialiska grymheter utan att allmänheten får veta det. Den som har lust och goda nerver kan ju repetera den kristna inkvisionens historia.

Evolutionistiskt sett vore det ett framsteg att göra slut med den bekväma men ologiska åsikten att göra ett folk som helhet ansvarigt för sina handlingar. Taget som begrepp är det något diffust som ligger i beredskap i väntan på en befallning från det politiska centrum. Vi måste göra klart för oss att massan eller folket, makttekniskt sett, står i den fjärde fasen av maktfaktorn ägandet (Værting). Det vill med andra ord säga att det politiska centrum förfogar över människans liv och kropp. Det gör inte alltid bruk av denna rätt, men om det gör det, uppstår något som vi kallar för krig. Det är detta förhållandet mellan folket och ledarmakten som bortfaller hos djurflocken. Men om det politiska centrum inte hade massan att sätta in i krig, skulle inget krig kunna komma till stånd!

Kvinnorna är den grupp på vilken det politiska centrum tryck ännu vilar hårdast. Här firar den på humbug vilande förhåvelsesugges-tionen och auktoritetskravet verkliga triumfer.

Ingenting i kulturen, i samhället är *natur*. Tvärtom, det politiska centrum, här använt som begrepp, kommer ur det mänskliga psykets sämsta cell, nämligen affekten, okänt i växtlivet. Överhuvud är det politiska centrum's skydds-åtgärder, såsom auktoritetskrav, ceremonier, (knäfall, bugningar etc.) och etiketten, ingen-

ting annat än magi. Alla dessa inrättningar som kejsar-, kungs- och påvevärdigheterna e. d. är ju egentligen för modernt tänkande och modern intelligensnivå, fantastiska.

Men höjden av mänsklig dårskap är att tvingas tro att *utvalda personer* styr världen — och ändå är det helt vanliga människor.

Tar man människans beteende under lupp kan man aldrig nog förvåna sig över vad hon kan göra med sin egen art. Och har man tagit avstånd från livet är det två känslor som över-skuggar allt annat — oändligt vemod över hennes svåra kamp att befria sig ur ångest, fruktan och förtryck som betingas av maktteknisk humbug, samt övertygelsen att släktet, evolutionistiskt sett, är sinnessjukt.

Det finns i den europeiska kulturen sedan 1215 en lag som är i kraft den dag som i dag är. Det är bikten. Bikten fanns redan förut, men denna underliga inrättning var dock frivillig. Men nämnda är påbjöd det politiska centrum, kyrkomakten, att alla skulle bikta sig. Den som inte biktade sig, blev straffad. Straff är ju alltid maktens signum! För att göra en lång historia kort, så utfrågas de gifta kvinnorna i bikten sedan 1215 — över 700 år — om äktenskapliga intimiteter. Tjugoåtta generationer, miljoner kvinnor, moder, dotter, har under hot om evig fördömmelse i fall de förtiger något för prästen (manlig, förstås) tvingats att ingående redogöra för hur de har tillbringat natten med den äkta maken.

Jag tror knappast att man gjort klart för sig vilka konsekvenser bara en sådan liten bagatell som bikttvånget i det långa loppet måste få på kvinnors och mäns inställning till varandra och på den inre och yttre politiken.

Låt oss se på denna fråga ur historisk-psykologisk synvinkel. Hela angelägenheten är en maktfråga. Men vi måste gå rätt långt tillbaka i tiden för att förstå den. På den tiden var kampen med den matriarkaliska världsperioden inte avslutad. Kyrkan, som inte endast var den högsta makten, utan även en ny sådan, fick kämpa hårt om sin existens. Den gjorde allt för att få den nya åskådningen, nämligen patriarkatet, väl förankrad. Bikten var ett led i kampen om herraväldet, fullt jämförligt med våra dagars hemliga polisväsende. Dessutom hade naturligtvis kyrkan övertagit den

tidens barbariska åskådning att folket är till för att behärskas.

Matriarkatets undergång betydde att kvinnan fick mindre värde och därför blev hon av med sina rättigheter. Men i stället för att skapa lika-berättigande, blev det en omkastning i könens värdeställning. Alla rättigheter överfördes på mannen. Europa startade alltså sin historia med ett spänningsförhållande inom sig så att det, historiskt sett, snart måste bryta samman.

Kvinnan gjordes inte endast fattig och beroende, hon förlorade också sitt anseende. Ja, just så blev kvinnans ställning och är den den dag som i dag är, fattig och utan anseende. Makt-psykologiskt står hon på minussidan om makten. Værting säger att könens olika ställning som placerar mannen på plussidan, kvinnan på minussidan om makten, utvecklar olikheter, vilka till största delen är annorlunda än man i dag antager. Det rör sig delvis om olikheter genom vilka kvinnan i sin livskamp blir hand-cappad gentemot mannen, t. ex. brist på andlig rörlighet och brist på sinne för det statliga såväl som för det samhälleliga livet.

Den moderna staten har till fullo övertagit den makttekniska humbugen som kyrkomakten en gång godtyckligt skapade, den nämligen att kvinnor är av mindre värde, denna makttekniska humbug som inte finns i djurriket.

Europa har i dag e:a tvåhundra miljoner kvinnor. Tvåhundra miljoner människor som i realiteten som självständigt skapande faktor är utrotade ur kulturen, ur statligt och mellanfolkligt liv, en grupp som i stort sett berövats friheten att inlägga sitt *veto* mot verkningar av den av männen skapade politiska kausaliteten.

Vem känner inte till ordstävets: den som gräver en grop åt andra, faller oftast själv däri. Nu, när makten glidit Europa ur händerna är det kanske lättare benäget till eftertanke än då det stod på höjden av sin egoism.

Det var patriarkatets högsta önskan att ensamt äga makten och det såg till med hjälp av allehanda maktteknisk humbug att denna önskan förverkligades. Men ingen makt är evig, detta ombestyr lagen om reaktion och aktion. Och det är denna som nu med all tydlighet går i uppfyllelse. Det mansstyrda Europa har stupat på grund av den roll det gav sina kvinnor. Ty, det säger sig självt, att de, betraktade som grupp,

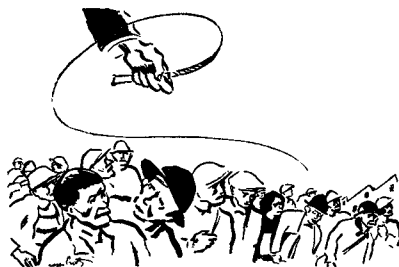
är en för stor enhet som inte, utan att det menligt återverkar på respektive kulturs bestånd, kan ignoreras. Är det så svårt att förstå att om en grupp på tvåhundra miljoner uppvisar "brist på andlig rörlighet samt brist på sinnet för det statliga livet", så småningom en spricka måste uppstå? Föreställer man sig Europa som en enhet och staterna som celler, så är det för det hela ganska likgiltigt i vilken cell sammanbrottet äger rum. Den sammanfallande cellen drar alla andra celler med sig i sitt fall. Det är vad vi just nu bevittnar. Det var Central-europas kvinnor som blev den lilla tuvan som stjalpte Europa. Politiskt fattiga, mänskligt utan auktoritet, kunde de aldrig bli den hälsosamma kritiken eller motvikten mot diktaturen i den patriarkaliska staten.

Hur kortsynt det politiska centrum är förstår man också i samband med industrin. Den är alltid på språng efter nya kunder. Maskinen framställer fortare än människan förbrukar, och sedan industrins tillkomst finns det arbetslöshet och varuanhopning. (Dagens läge är övergående.) Varför har man inte ännu mera minskat på produktionstimmarna som medel mot varuanhopningen? Eller — varför har man inte brytt sig om det faktum att det enbart i Europa finns tvåhundra miljoner outnyttjade köpare, tvåhundra miljoner kvinnor som på grund av

maktteknisk humbug av olika slag, inte har möjlighet att själva gestalta sitt liv och därför inte kan vara köpkraftiga nog! — (Och hur många miljoner nya köpare skulle inte finnas om hela Orienten förbättrade sina kvinnors ställning!)

Ingen stat kan någonsin infria löftet om full sysselsättning utan att på samma gång skapa nya avsättningsområden för sin produktion. Det är lätt att framställa en vara. Att anskaffa avnämare för den är betydligt svårare. Därför kan ingen stat infria löftet om full sysselsättning om kvinnans ställning inte förbättras. I den mån den förbättras blir kvinnan automatiskt den nya kunden som alla stater letar efter med ljus och lykta.

Vi är vana vid att endast i den religiösa tanken se människans räddning. Men i dag står handelspolitikens egoism i tur att leda mänskligheten vidare till ett liv av hög social och etisk standard. Befrielsen (må man förlåta detta uttryck) av miljoner kvinnor från den patriarkaliska kulturens makttekniska humbug spränger naturligtvis dagens stat. Men denna är redan på väg att gå under. Ingen behöver beklaga det då den är barbari. Undan för undan kommer den att ersättas av andra former för mänsklig gemenskap, en process som framtvings av det under ytan liggande kravet på utjämning och en principiell moral.

För federalism — mot statstväng!

Läs den partipolitiskt fria pressen!

ARBETAREN

SAC:s huvudorgan

Daglig nyhetstidning för hela landet

Prenumerationspris:

Per helår . . . Kr. 29:—
„ halvår. . . „ 14:50
„ kvartal . . „ 7:50
„ månad . . „ 2:75

ARBETARENS EXPEDITION - STOCKHOLM 1

Box 413

Postgiro 1410

NORRLANDSFOLKET

Daglig nyhetstidning för övre Norrland och
malmfälten

Prenumerationspris:

Per helår . . . Kr. 16:—
„ halvår. . . „ 8:50
„ kvartal . . „ 4:50
„ månad . . „ 1:75

NORRLANDSFOLKETS EXPEDITION - KIRUNA

Postgiro 29089

Anskaffa kommissionärer!

Prenumerera på närmaste postanstalt eller direkt!

SYNDIKALISMEN

SAC:s tidskrift — Utkommer varannan månad (6 nr pr år)

Ansvarig utgivare: Albert Jensen

Adress: Box 413, Stockholm 1

För manuskript och brev i redaktionsangelägenheter

Lösnummer 75 öre. Prenumeration: För helt år (6 nummer) Kr. 4:—.

Prenumeration sker genom ombuden eller direkt genom förlaget

För penningförsändelser, annonser, kommissionärvillkor och övriga expeditonsfrågor till

FEDERATIVS FÖRLAG - Box 352, Stockholm 1 - Postgiro 1399

Porträtt av en diktarinna

Elvi Sinervo,

vars på en gång bittra,
ömsinta och soliga roman

William Bortbyting

nu utkommit i svensk språkdräkt.

9:50

"Det är omöjligt att i få ord skildra alla detaljer i detta verk, en del ljuva, en del skarpa, jag nöjer mig med att säga, att allt i det är musik. Romanen är en komposition i ord, en symfoni, som efterhand växer fram och mot slutet stiger till svindlande höjder."

Elmer Diktonius

KF's bokförlag